

Visibilitzant l'ocupació al Sàhara Occidental

L'AUGMENT DE LA REPRESSIÓ I LES VIOLACIONS
DELS DRETS HUMANS UN ANY DESPRÉS DE LA
RUPTURA DELS ACORDS D'ALTO EL FOC

acaps

NOVACT

Coordinadora de l'informe
Nora Miralles, ODHE, nmiralles@centredelas.org

Portada, disseny i edició
Traficantes de sueños taller@traficantes.net

Aquest informe s'emmarca dins d'un projecte de formació, investigació, sensibilització i incidència política coordinat per la Federació ACAPS i NOVACT

www.acaps.cat

NOVACT

www.novact.org

En cooperació amb

**Grup de Suport de Ginebra per a la Protecció i la Promoció
dels Drets Humans al Sàhara occidental**

www.genevaforwesternsahara.org

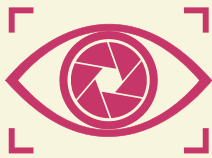
I la inestimable ajuda i contribució de totes les organitzacions de la societat civil i activistes sahrauís que, des dels Territoris Ocupats del Sàhara Occidental, els campaments de refugiades a Algèria i la diàspora, defensen ferventment els drets del seu poble des de fa més de 45 anys jugant-s'hi la vida diàriament.

Amb el finançament de l'Ajuntament de Barcelona

© Federació ACAPS i Novact, 2021

Llevat que s'hi indiqui el contrari, els continguts d'aquesta obra (excepte textos i imatges no creats per l'autor) estan subjectes a la llicència de Creative Commons:
Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 Espanya

A PROPÒSIT DELS AUTORS	4
PREFACI	6
INTRODUCCIÓ	8
METODOLOGIA	10
MARC LEGAL DE LES VULNERACIONS DE DRETS HUMANS AL SÀHARA OCCIDENTAL	11
VULNERACIONS EN EL MARC DE LA IV CONVENCIO DE GINEBRA DE 1949	11
VULNERACIONS DELS PACTES I TRACTATS RELATIUS AL DRET INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS	12
DRETS DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA	14
MARC DE PROTECCIÓ DELS DRETS DE LES DONES	14
CASOS DE VULNERACIONS COMESES DE NOVEMBRE DEL 2020 A NOVEMBRE DE 2021	17
VULNERACIONS I CASOS MÉS DESTACATS	17
CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	36

A propòsit dels autors

FEDERACIÓ ACAPS

La Federació d'Associacions Catalanes Amigues del Poble Sahrauí agrupem entitats catalanes solidàries amb la lluita del poble sahrauí a Catalunya. ACAPS recollim l'experiència i la trajectòria associativa de les entitats catalanes federades que porten anys treballant per la defensa del poble sahrauí. Al mateix temps apostem per la integració d'objectius estratègics per ajudar al poble sahrauí en la seva lluita i per la defensa dels drets humans, així com per la creació d'espais de relació institucional a favor de la causa sahrauí.

En la nostra feina per la defensa del poble sahrauí, treballem amb activistes i organitzacions de la societat civil sahrauí de territoris ocupats, dels camps de refugiades i de la diàspora. Desenvolupem projectes de suport a la població sahrauí que viu als camps de refugiats de Tinduf i als territoris ocupats pel Marroc del Sàhara Occidental i de defensa de drets humans. Difonem i denunciem la situació de repressió i la vulneració de drets humans que pateix el poble sahrauí, així com la inacció internacional en la resolució del conflicte. Realitzem també incidència política per tal d'aconseguir que les administracions públiques es posicionin a favor de la causa sahrauí. En aquesta línia, ACAPS som medalla d'or de la ciutat de Barcelona l'any 2013 per la nostra activitat solidària envers el poble sahrauí.

NOVACT

NOVACT és un Institut Internacional per a l'Acció Noviolenta que promou processos de transformació social basats en els drets humans, la justícia i la democràcia a la regió euro-Mediterrània. Mitjançant recerca, incidència i cooperació internacional, NOVACT contribueix a generar ponts entre moviments socials, l'acadèmia i les institucions. NOVACT ha guanyat reconeixement internacional com un actor compromès amb moviments de base que s'organitzen per a fer front a la violència i la vulneració de drets i per promoure enfocaments alternatius de resolució de conflictes basats en la investigació-acció i el pensament crític.

La visió de NOVACT és contribuir des de la regió euro-mediterrània al desenvolupament de societats lliures d'injustícia i de violència en totes les seves dimensions, basada en els drets humans, l'equitat i la cultura de pau. L'entitat promou valors i estratègies noviolentes mitjançant els següents objectius: Controlar la privatització de la guerra i la seguretat, prevenir els extremismes violents, fomentar la justícia de gènere, donar suport a estratègies de resistència civil noviolenta i construir democràcies. La vinculació de NOVACT amb el Sàhara Occidental es remunta als propis fundadors de l'entitat, fa més de 20 anys, mentre que l'entitat treballa al Nord d'Àfrica des de fa gairebé 10 anys. El rol de NOVACT s'ha centrat en reforçar la societat civil sahrauí en les seves capacitats i estratègies en resistència civil noviolenta i empreses i Drets Humans; sempre amb un enfocament transversal de justícia de gènere important.

AFAPREDESA: ASOCIACIÓN DE FAMILIARES DE PRESOS Y DESPARECIDOS SAHARAUIS

AFAPREDESA neix com a resposta civil a la lamentable situació dels Drets Humans en els territoris ocupats del Sàhara Occidental, les condicions d'indefensió dels desapareguts, els presos, els torturats i l'angoixa que sofreixen els seus familiars i altres éssers estimats.

Es va constituir el 20 d'agost de 1989 en els Campaments de refugiats a Algèria, amb els objectius de:

- » Buscar per tots els mitjans possibles informació sobre els desapareguts, els deportats, els segrestats, els infants nascuts a les presons clandestines, així com, les circumstàncies en les quals romanen o es trobin, i mantenir informats als seus familiars.
- » Denunciar la repressió, la tortura, les intimidacions i les detencions arbitràries que s'exerceixen per part de les autoritats d'ocupació estrangera contra els ciutadans i ciutadanes sahrauís en detriment del dret legítim del seu poble a l'autodeterminació i independència.
- » Assistir i orientar als familiars davant els organismes humanitaris, ja siguin l'ONU, Unió Africana o altres organitzacions governamentals i no governamentals.
- » Fomentar l'esperit de diàleg, tolerància, respecte als drets humans, convivència i pau.

AMB LA COOPERACIÓ DE

GRUP DE SUPORT DE GINEBRA PER A LA PROTECCIÓ I LA PROMOCIÓ DELS DRETS HUMANS AL SÀHARA OCCIDENTAL

El Grup de Suport de Ginebra va ser fundat al setembre de 2017 per unes poques ONG, a petició dels representants sahrauís que van ser presents en la 36a sessió del Consell de Drets Humans de l'ONU a Ginebra. Avui, el Grup de Suport de Ginebra compta amb més de 300 ONG de tot el món.

El Grup busca constantment consolidar la seva base de suport, amb la finalitat d'aconseguir el seu principal objectiu, que és la protecció i promoció de tots els drets humans en el Territori No Autònom del Sàhara Occidental, començant pel dret fonamental i inalienable dels pobles a l'autodeterminació, que és la condició *sine qua non* per al gaudi de tots els drets humans i dels pobles.

El principi rector de l'acció del Grup de Suport de Ginebra és responsabilitzar a tots de la consecució del procés de descolonització al Sàhara Occidental, d'acord amb les lleis nacionals, els compromisos internacionals lliurement acordats i el dret internacional.

En particular, el Grup de Suport de Ginebra desenvolupa les seves activitats de promoció en el marc dels òrgans de les Nacions Unides, en particular el Consell de Drets Humans i els seus mecanismes, el Comitè Especial sobre la Situació respecte a l'aplicació de la Declaració de Descolonització i el Consell de Seguretat. També presta especial atenció a la protecció de les víctimes civils, implicant regularment el Comitè Internacional de la Creu Roja.

A l'agost de 2021, els membres del Grup de Suport de Ginebra van decidir crear el Grup de Suport de Nova York per a la Independència del Sàhara Occidental.

Prefaci

El present informe és el resultat d'un treball col·lectiu que ha comptat amb la contribució d'un ampli grup de defensores i defensors sahrauís dels drets humans que treballen en el Territori Ocupat, en els campaments de refugiades a Algèria i en la diàspora.

L'informe no pretén ser exhaustiu quant a les innumbrables violacions sistemàtiques dels drets humans i de les normes del dret internacional humanitari que són inherents a l'ocupació militar il·legal del Sàhara Occidental per part del Regne del Marroc, sinó documentar amb rigor i precisió les violacions dels drets civils i polítics que han succeït l'any transcorregut des del reinici de les hostilitats entre L'Exèrcit Real del Marroc i el Front Polisario, el 13 de novembre de 2020, amb especial atenció a aquelles que han afectat les dones i als menors, per ser subjectes amb una protecció específica.

No es documenten, per tant, les violacions dels drets socials, econòmics i culturals, incloent la vulneració constant de la sobirania sobre els recursos naturals i el dret al desenvolupament, relacionades amb l'ocupació militar il·legal del Territori No Autònom i l'existència del mur de separació (Berm), ni les infraccions sistemàtiques i greus al Dret Internacional Humanitari, que poden arribar a constituir crims de guerra i de lesa humanitat.

No obstant això, l'informe dona una idea del clima de control asfixiant i violència que la potència ocupant està creant en la societat sahrauí baix ocupació a través del monitoratge i la vigilància massiva, la restricció de moviments, les amenaces més o menys vetllades contra les famílies de les defensores i defensors dels drets humans, periodistes i presos polítics, i de la violència verbal, física i psicològica exercida contra aquestes persones.

El context en què té lloc la represa d'aquest conflicte armat a la regió del Magreb, prop de la ja desestabilitzada regió del Sahel, està estretament vinculat a la condició del Sàhara Occidental d'antic protectorat espanyol, des de

finals del segle XIX. La regió es va integrar en 1963 en la llista dels territoris no autònoms, als quals s'aplica la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials (resolució 1514-XV de la AGNU).

El 1966, l'Assemblea General de l'ONU va encomanar a Espanya (potència administradora del Territori) el mandat de determinar al més aviat possible els procediments per a la celebració d'un referèndum amb la finalitat de permetre a la població indígena del Territori exercir lliurement el seu dret a l'autodeterminació (resolució 2229-XXI de la AGNU). Al febrer de 1976, no obstant això, Espanya va informar el Secretari General de les Nacions Unides que, a partir d'aquesta data, havia posat fi a la seva presència al Sàhara Occidental i renunciat a la seva responsabilitat sobre el Territori, sense haver complert el mandat que li va atorgar l'Assemblea General en 1966. Per contra, Espanya va intentar transferir il·legalment el control del Territori entre Mauritània i el Regne del Marroc, la qual cosa va provocar l'esclat del conflicte armat entre el moviment d'alliberament sahrauí, el Front Polisario, i els dos països veïns.

Mentre que Mauritània va signar un acord de pau amb el Front Polisario el 1979 i es va retirar del Territori, el Regne del Marroc ampliava una ocupació que l'Assemblea General de l'ONU va condemnar fermament en la resolució 34/37 del 21 de novembre de 1979.

A la fi dels anys 80, el Front Polisario va acordar un alto el foc amb la potència ocupant per a permetre l'establiment de la Missió de les Nacions Unides per al Referèndum al Sàhara Occidental (MINURSO) que havia de tenir lloc a tot tardar 5 mesos després del desplegament de la Missió. Des de llavors, el Regne del Marroc no ha escatimat esforços per a evitar la celebració d'aquest referèndum. El passat 6 de novembre, el Rei del Marroc, durant la commemoració de la "Marxa Verda" —la invasió del Territori No Autònom—, va declarar que "el Sàhara Occidental no és negociable", menyspreant així obertament les decisions

de l'Assemblea General i les del Consell de Seguretat de l'ONU, que criden les parts a negociar sense condicions prèvies i de bona fe.

És important subratllar que, si el Regne del Marroc pot desafiar obertament a la comunitat internacional i violar impunement la legalitat internacional, és només gràcies al suport militar, polític, diplomàtic, econòmic i financer de França i els Estats Units, que s'allunyen així dels seus principis de respecte a la legalitat internacional i es converteixen en còmplices dels crims comesos per la Potència ocupant contra el poble sahrauí, ja sigui al Sàhara Occidental, en els campaments de refugiades o en la diàspora.

Introducció

L'Exercit Real del Marroc va desallotjar, el 13 de novembre de 2020, un campament de 60 sahrauís que barrava el pas fronterer del Guerguerat, motivant una declaració de guerra del Front Polisari que deixava sense efecte el cessament al foc de 1991 i que suposava —de facto— el reinici de les hostilitats armades amb el Regne del Marroc. Des de llavors, ha tingut lloc una escalada de tensions en aquest territori com a represàlia, en la qual població civil i un creixent nombre d'activistes sahrauís han estat blanc dels atacs selectius de les forces de seguretat, o que ha acabat per dificultar encara més la vida quotidiana en els Territoris Ocupats i per generar un preocupant augment de les vulneracions dels drets humans. Una denúncia que secunden, també, organitzacions internacionals de monitoratge de Drets Humans com Amnistia Internacional, que consideren que la campanya de repressió de les autoritats marroquines al Sàhara Occidental contra les veus crítiques i l'activisme sahrauí “s'ha intensificat arran dels enfrontaments que van tenir lloc entre el Regne del Marroc i el Front Polisari al novembre de 2020”¹. La repressió també ha estat àmpliament denunciada per Human Rights Watch², Front Line Defenders³ i ACAT⁴ (Acció Cristiana per l'abolició de la tortura). Segons ACAT, el nivell de violència i repressió és similar a la que es va viure després de la Intifada sahrauí de 2005 i el violent desmantellament del campament de protesta de Gdeim Izik el 2010, precursor de la Primavera Àrab.

Aquest informe, coordinat per la Federació ACAPS i Novact i secundat per AFAPREDESA i el

Geneva Support Group for the Protection and Promotion of Human Rights in Western Sàhara (GSGPPHRWS), **quantifica i contextualitza 160 vulneracions dels drets civils i polítics**, amb especial atenció a aquells que han impactat en les dones i menors d'edat, protegits de manera específica pel Dret Internacional Humanitari. Aquests són només aquells casos i testimoniatges que han pogut arribar a les mans d'una vintena de defensors i defensores sahrauís dels drets humans o que estan inclosos en els reportis periòdics d'organitzacions com Codesa, ISACOM o AFAPREDESA. Uns casos, doncs, sotmesos a una paradoxa cruel, com és l'extrema dificultat a l'hora de monitorar les vulneracions de manera rigorosa, derivada de les limitacions per a recollir i documentar els abusos per la restricció de moviment, l'absència d'institucions de denúncia al servei de la ciutadania o la falta de mitjans i el context general de falta de llibertat d'expressió i informació. Aquesta situació impedeix —en molts casos— poder fotografiar o filmar aquestes vulneracions quan estan succeint, obtenir certificats mèdics objectius que provin les lesions i trobar testimonis disposats a prestar testimoni sense represàlies. En aquest context, el Secretari General de l'ONU ha posat de manifest en el seu últim informe al Consell de Seguretat de l'ONU, que l'Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans (OACDH) no ha pogut realitzar cap visita per sisè any consecutiu i que la falta d'accés de la OACDH al Sàhara Occidental continua provocant importants llacunes en la vigilància dels drets humans en el territori⁵. Cal recordar, també, que el Regne del Marroc continua negant-se a incloure un capítol de drets humans en el mandat de la MINURSO, així com a aplicar mesures independents i fiables per a garantir el respecte als drets humans, tal com demana des de fa anys el Consell de Seguretat de l'ONU.

1. Kacha, Yasmine (30/11/2020). 'La observación de los derechos humanos, más necesaria que nunca en el Sáhara Occidental'. Amnistía Internacional. <https://www.amnesty.org/es/latest/news/2020/11/human-rights-monitoring-needed-more-than-ever-in-western-sahara/>

2. <https://www.hrw.org/news/2020/12/18/western-sahara-morocco-cracks-down-activists>

3. <https://www.frontlinedefenders.org/en/statement-report/western-sahara-ongoing-harassment-and-intimidation-against-sahrawi-human-rights>

4. <https://www.acatfrance.fr/appel-urgent/le-defenseur-hassan-abba-agresse-par-la-police-marocaine>

5. UN Security Council (1/10/2021). 'Situation concerning Western Sahara. Report of the Secretary-General'. https://minurso.unmissions.org/sites/default/files/unsg_report_october_2021.pdf

Únicament alguns relators especials de l'ONU han reaccionat exigint responsabilitats sobre la base de la informació que se'ls presenta. La Relatora Especial sobre la situació dels defensors i defensores de Drets Humans de Nacions Unides, Mary Lawlor, va capitanejar, al juliol de 2021, la publicació d'un memoràndum sobre vulneracions de drets civils i polítics al Sàhara Occidental, secundat també pel Relator Especial sobre dret a l'associació i a la reunió pacífica, el Relator Especial en execucions extrajudicials, sumàries o arbitràries i el Grup de Treball sobre discriminació contra les dones i les nenes de Nacions Unides. En aquest, Lawlor reconeixia que els defensors i defensores de Drets Humans en el territori són objecte de repressió per part de l'Estat i va assenyalar que “el Marroc ha de deixar d'atacar a defensors i periodistes que defensen les qüestions de drets humans relacionats amb el Sàhara Occidental, i permetre'ls treballar sense represàlies⁶”. Entre les vulneracions que aquestes expertes i experts destaquen es compten “la intimidació, l'assetjament, les amenaces de mort, la criminalització, les agressions físiques i sexuals, l'amenaça de violació i la vigilància” física i tecnològica, que es donen —com es recull en l'informe— en el marc d'una expansió quantitativa i qualitativa molt greu de l'ús de mecanismes com la detenció arbitrària, incloent l'arrest domiciliari il·legal. Al seu torn, aquests atacs es donen en un context de limitació prèvia de llibertats, aprofitant les mesures restrictives per la pandèmia del COVID 19, que ja havien ajudat a expulsar l'activisme sahrauí i les seves demandes de l'espai públic.

A això s'afegeix la política sistemàtica de blindatge i expulsió d'observadors externs (organitzacions de drets humans, periodistes, juristes, activistes i personalitats polítiques), que ha dificultat progressivament l'accés a aquest territori a mesura que es deteriorava la situació dels drets humans i, especialment, des del desallotjament del campament de protesta de Gdeim Izik el 2010. Es calcula que el Regne del Marroc ha expulsat, des de desembre de 2014, a 276 observadors de 20 països i 4 continents⁷.

L'objectiu del present informe és, en conseqüència, contribuir a trencar el mur de silenci, impunitat i inacció respecte a la situació dels drets i llibertats en els Territoris Ocupats del Sàhara Occidental, així com proporcionar informació rigorosa sobre la intensificació de les vulneracions que ha tingut lloc l'últim any.

6. UNOHCHR (01/07/2021). 'Morocco: UN human rights expert decries “clampdown” on human rights defenders'. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27244&LangID=E>

7. NGOs Geneva Support Group for the Protection and Promotion of Human Rights in Western Sahara (NGOs-GSGPPHRWS). 'Report 01 on human rights violations in the occupied territories of Western Sahara Covering the period between April 01 and April 21, 2021'.

Metodologia

El blindatge ferri dels Territoris Ocupats del Sàhara Occidental per part del Regne del Marroc dificulten —com s'ha indicat anteriorment— la recollida, documentació i contrast de casos de vulneracions de drets humans, especialment per part d'observadors externs. Així, l'única manera de trencar aquest mur de silenci és a través de les persones activistes i defensores que, exposant-se a la violència física o a una detenció arbitrària, filmen, fotografien o recullen per escrit els abusos que sofreix la població sahrauí per part de les forces de seguretat i de les autoritats.

Per a aquest informe, s'ha creat una xarxa de més de vint defensors i defensores sahrauís de Drets Humans, als quals s'ha capacitat per a observar i recollir meticulosament les vulneracions de drets civils, polítics i drets de les dones succeïdes enguany al llarg del territori sahrauí sota ocupació.

Aquest treball s'ha complementat amb els informes publicats per associacions sahrauís i organitzacions internacionals i amb articles apareguts en diferents mitjans, amb la finalitat de donar suport als casos que aquí s'exposen. Per tant, tots aquells casos que no apareixen referenciats en les notes finals tenen la seva base en les visites i entrevistes de la xarxa d'alertadores a les víctimes de les vulneracions.

Marc legal de les vulneracions de DDHH al Sàhara Occidental

El conflicte no resolt entre el Regne del Marroc i el Sàhara Occidental, amb la represa d'hostilitats armades el 13 de novembre de 2020, i la consideració d'aquest en el Dret Internacional com a territori no autònom pendent de descolonització, pot ser tractat des de diversos règims jurídics relacionats amb el Dret Internacional. D'una banda, la presència continuada de l'Estat marroquí mitjançant l'aplicació de la força sobre aquest territori constitueix una situació d'ocupació que justifica l'aplicació de les lleis que regulen els Territoris No Autònoms i dels instruments del Dret Internacional Humanitari⁸, fonamentalment la Convenció de Ginebra relativa a la Protecció de Civils en temps de guerra (Ginebra IV) de 1949. Per una altra, el Regne del Marroc, com a Potència ocupant —que no administradora—, és signant de diverses convencions i tractats d'aplicació en el territori, com el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966), el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966), la Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants (1984), la Convenció sobre els Drets de la Infància (1989) o la Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra les Dones (CEDAW, 1979). Addicionalment, els drets de les dones que viuen en territoris sota situació de conflicte o ocupació estan inclosos en la Recomanació General número 30 de la CEDAW (2015) i en les resolucions del Consell de Seguretat de Nacions Unides emmarcades en l'Agenda de Dones, Pau i Seguretat.

VULNERACIONS EN EL MARC DE LA IV CONVENCÍO DE GINEBRA DE 1949

Pel que respecta a la jurisdicció dels instruments del Dret Internacional Humanitari, la resolució 34/37 de l'Assemblea General de Nacions Uni-

8. Mundy, Jacob (2007). 'The Legal Status of Western Sahara and the Laws of War and Occupation'. Grupo de Estudios Estratégicos GEES, Colaboraciones n° 1788. <https://www.arso.org/legalstatusMundyGEES.htm>

des de 1979 es refereix a la "persistent ocupació del territori del Sàhara Occidental⁹", alhora que el Regne del Marroc és capaç de complir de manera competent i total les obligacions i compromisos d'una potència ocupant, amb totes les conseqüències jurídiques que d'això es deriven. D'altra banda, també el Regne del Marroc hauria reconegut la pertinència de l'aplicació d'aquesta convenció, concretament del seu capítol III relatiu al tracte degut als presoners de guerra, quan el 22 de febrer de 2002 es va acollir a aquest per a exigir l'alliberament de presoners de guerra marroquins (en mans del Front Polisario), davant el Comitè Internacional de la Creu Roja¹⁰.

En concret, la IV Convenció de Ginebra (1949) regula la protecció de les persones civils, incloent aquelles que es troben en territoris ocupats, i defineix les obligacions de la Potència ocupant respecte de la població civil¹¹, per exemple, en prohibir les coaccions i els càstigs corporals i la tortura i, en general, l'ús de qualsevol mesura que pugui causar patiment físic, contra les persones protegides que estiguin en el poder de la potència ocupant. Aquesta prohibició s'aplica no només a l'homicidi, tortura, càstigs corporals i mutilacions, sinó també al tracte degradant i inhumà perpetrat per part d'agents civils o militars. Al seu torn, l'article 33 de la Convenció estableix que no es castigarà cap persona protegida per infraccions que no hagi comès i prohibeix les mesures de represàlia contra les persones protegides i els seus béns. Es prohibeix, també, la destrucció de béns mobles o immobles pertanyents —individual o col·lectivament— a població protegida i es regula el tracte

9. UN, Resolució 34/37 de 1979. <https://undocs.org/sp/A/RES/34/37>

10. Comité Internacional de la Cruz Roja (05/02/2004). 'Marroquins: el CICR se reúne con los familiares de prisioneros marroquíes en poder del Frente Polisario'. <https://www.icrc.org/es/doc/resources/documents/misc/5wun5k.htm>

11. CICR, V. Convenio de Ginebra relativo a la protección debida a las personas civiles en tiempo de guerra, 1949. <https://www.icrc.org/es/doc/resources/documents/treaty/treaty-gc-4-5tdkyk.htm>

als detinguts, el seu dret a l'assistència mèdica i les seves condicions higièniques i alimentàries, impedit el seu trasllat fora del territori ocupat durant la seva estada preventiva a la presó o la seva condemna.

D'altra banda, l'informe "Aspectes del dret internacional en el conflicte al Sàhara Occidental" del servei d'assessors del parlament alemany, publicat el 2019, assegura que el Regne del Marroc estaria violant, també, els articles 85(4) i 49, paràgraf 6, de la IV Convenció de Ginebra sobre la prohibició de deportar o traslladar sense fonament a població protegida fora del territori ocupat i de transferir a part de la població de la potència ocupant als territoris ocupats¹². Aquesta vulneració es vindria produint a través de la transferència de població colona al Sàhara Occidental, mitjançant incentius i subsidis, en un primer moment i, especialment en els últims anys, mitjançant projectes de "desenvolupament econòmic" planejats en els Territoris Ocupats.

Adicionalment i igualment rellevant per a aquest context, l'Estatut de Roma de 1998, que serveix de base del Tribunal Penal Internacional estableix com a "crim de lesa humanitat" l'empresonament o una altra privació greu de la llibertat física en violació de normes fonamentals de dret internacional; tortura; deportació o trasllat forçat de població; violació, esclavitud sexual, prostitució forçada, embaràs forçat, esterilització forçada o qualsevol altra forma de violència sexual de gravetat comparable o la persecució d'un grup o col·lectivitat amb identitat pròpia fonamentada en motius polítics, racials, nacionals, ètnics, culturals, religiosos o de gènere que es cometin com a part d'un atac generalitzat o sistemàtic contra una població civil i amb coneixement d'aquest atac.

L'Estatut categoritza com a "crims de guerra" els atacs contra la població civil que no participi directament en les hostilitats i els atacs contra béns civils. el Marroc va signar l'any 2000 l'Estatut de Roma, però mai ho va ratificar. El Codi Penal marroquí no contempla el genocidi, els crims de lesa humanitat o els crims de guerra, ni cap dels principis de l'Estatut de Roma, ni existeix legislació que reguli la cooperació amb la Cort Penal Internacional. No obstant això, el 24

12. Informe original del Servicio Asesor del Bundestag (2019). 'Völkerrechtliche Aspekte des Westsaharakonflikts'. <https://www.bundestag.de/resource/blob/645852/ff419d961659efd-f894230ee8c07c8a2/WD-2-025-19-pdf-data.pdf>

de juny de 2016, el Govern va presentar al Parlament el projecte de llei 10.16 pel qual es revisa el Codi Penal, fins i tot mitjançant la definició de delictes internacionals. Des d'aleshores, aquest projecte de llei ha estat examinat per la Comissió de Justícia, Legislació i Drets Humans de la Cambra de Representants.

VULNERACIONS DELS PACTES I TRACTATS RELATIUS AL DRET INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS

El Dret Internacional dels Drets Humans (DIDH) estableix l'obligació dels Governos de promoure i protegir els drets humans i les llibertats fonamentals dels individus o dels grups recollits en la Carta de les Nacions Unides i en la Declaració Universal dels Drets Humans, aprovades per l'Assemblea General de Nacions Unides el 1945 i 1948, respectivament. Un dels instruments de protecció dels Drets Humans més rellevant per a aquest context és el **Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics**, adoptat el 16 de desembre de 1966 i ratificat pel Regne del Marroc en 1979. En primer lloc, perquè la violació dels seus **articles 1 i 2**, que estableixen el principi de lliure determinació dels pobles i el seu dret a disposar lliurement de les seves riqueses i recursos naturals, constitueix el context general de les vulneracions de Drets Humans recollides en aquest informe. L'exercici dels drets humans de la població sahrauí està doncs, condicionat de manera transversal per la incapacitat de protegir efectivament la població i de prevenir i denunciar les vulneracions sistemàtiques per la situació d'ocupació i l'espoli econòmic al que és sotmès aquest territori, que ja s'ha denunciat en multiplicitat d'informes i documents, validats per la recent sentència del Tribunal General de la UE del 29 de setembre de 2021, que ordena anul·lar els acords de comerç i pesca entre el Regne del Marroc i la Unió Europea, per la impossibilitat de garantir que no es comercia amb productes del Sàhara Occidental¹³. Encara que el present informe se centra en les vulneracions als drets civils i polítics i als drets de les dones, amb espe-

13. Tribunal General de la Unió Europea (29/09/2021). COMUNICADO DE PRENSA n.º 166/21, 'El Tribunal General anula las decisiones del Consejo relativas, por una parte, al Acuerdo entre la UE y Marruecos por el que se modifican las preferencias arancelarias concedidas por la UE a los productos de origen marroquí y, por otra parte, a su acuerdo de colaboración de pesca sostenible'. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-09/cp210166es.pdf>

cial atenció a aquells abusos de poder comesos sobre menors, cal esmentar les interaccions constants d'aquests amb les conseqüències quotidianes d'aquesta extracció il·legal de recursos naturals, que constitueixen una greu violació del Pacte pels Drets Econòmics, Socials i Culturals, especialment pel que fa al dret al treball, a l'educació, l'alimentació, la salut, l'habitatge o l'aigua.

Les vulneracions més freqüents dels drets civils i polítics recollides estan relacionades amb **l'article 6** sobre el dret a la vida; **l'article 7**, que prohibeix sotmetre a tortures o a penes i tractes cruels, inhumans o degradants; **l'article 9** sobre privació arbitrària de llibertat, que estableix que ningú podrà ser sotmès a retenció, detenció o presó, excepte per les causes fixades per llei i conformement al procediment establert en aquesta, així com que tota persona detinguda ha de ser informada, en el moment de la seva detenció, de les raons d'aquesta, i notificada de l'acusació formulada contra ella, ha de ser portada sense demora davant un jutge o un altre funcionari autoritzat per la llei per a exercir funcions judicials, i té dret a ser jutjada dins d'un termini raonable o a ser posada en llibertat.

Sobre la qüestió concreta de les detencions arbitràries, el Grup de Treball de Nacions Unides sobre detenció arbitrària, en una opinió emesa al novembre de 2020 en la qual revisava la detenció del periodista sahrauí Walid El Batal, va considerar que les violacions del dret a un judici just sofertes per El Batal són d'una gravetat tal que converteixen la seva detenció en arbitrària. El Grup de Treball va afegir que no hi ha dubte que les acusacions a les quals es va enfrontar es deriven de la seva condició de sahrauí i de la seva opinió política a favor de l'autodeterminació del poble sahrauí¹⁴.

Sobre el tracte a les persones preses, el Pacte imposa que tota persona privada de llibertat serà tractada humanament i amb el respecte degut la seva dignitat, així com disposicions sobre els drets dels menors processats a ser portats davant els tribunals de justícia amb la major celeritat possible per al seu enjudiciament. El seu **article 12** estableix que tota persona que es trobi legalment en el territori

d'un Estat tindrà dret a circular lliurement per ell i a triar lliurement en ell la seva residència, incloent el dret a sortir lliurement de qualsevol país, fins i tot del propi. S'assenyala, també, el dret a ser jutjat amb les degudes garanties per un tribunal competent, independent i imparcial, així com a ser informada sense demora i en un idioma que la persona acusada compregui de la naturalesa i causes de l'acusació formulada contra ella, a disposar del temps i dels mitjans adequats per a la preparació de la seva defensa, a comunicar-se amb un defensor de la seva elecció i a ser jutjada sense dilacions indegudes. D'altra banda, **l'article 17** prohibeix les ingerències arbitràries o il·legals en la vida privada, familiar, domicili o correspondència, així com atacs il·legals a l'honra i la reputació, i estableix la protecció de la llei contra aquests atacs.

Quant als drets polítics i la llibertat d'expressió i informació, que són juntament amb les detencions arbitràries una de les vulneracions més repetides durant aquest any o sostingudes en el temps, **l'article 19** del Pacte Internacional pels Drets Civils i Polítics imposa que ningú podrà ser molestat a causa de les seves opinions, així com el dret a la llibertat d'expressió, comprenent aquesta la llibertat de buscar, rebre i difondre informacions i idees de tota índole, ja sigui oralment, per escrit o en forma impresa o artística, o per qualsevol altre procediment; **l'article 21** reconeix el dret de reunió pacífica, que només podrà estar subjecte a les restriccions previstes per la llei que siguin necessàries en una societat democràtica, en interès de la seguretat nacional, de la seguretat pública o de l'ordre públic, o per a protegir la salut o la moral públiques o els drets i llibertats dels altres; i **l'article 22** decreta la llibertat d'associació i de sindicació. De forma més general i transversal, **l'article 26** estableix que totes les persones són iguals davant la llei i tenen dret sense discriminació a igual protecció legal i institucional, per la qual cosa s'insta a prohibir per llei tota discriminació i a garantir a totes les persones protecció igual i efectiva contra qualsevol discriminació per motius de raça, color, sexe, idioma, religió, opinions polítiques o de qualsevol índole, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició social.

Quant a la jurisdicció i l'aplicació domèstica dels drets aquí exposats, el Regne del Marroc és Estat part del Pacte, per la qual cosa té l'obligació de respectar i protegir el dret a la llibertat d'expres-

14 UN, Conseil des droits de l'homme. Groupe de travail sur la détention arbitraire (02/02/2021). 'Avis adoptés par le Groupe de travail sur la détention arbitraire à sa quatre-vingt-neuvième session (23-27 novembre 2020)'. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session89/A_HRC_WGAD_2020_68.pdf

sió i reunió pacífica, el dret a la integritat física i moral, el dret a un judici just i la prohibició de la tortura i el tracte degradant, que es reforcen també en la posterior Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, que el Regne del Marroc va ratificar en 1993. Aquesta Convenció defineix tortura com “tot acte pel qual s’infligeixi intencionadament a una persona dolors o sofriments greus, ja siguin físics o mentals, amb la finalitat d’obtenir d’ella una confessió, de castigar-la per un acte que hagi comès o d’intimidat i coaccionat a aquesta persona (...) quan aquests actes hagin estat infligits per un funcionari públic o una altra persona en exercici de funcions públiques o amb el seu consentiment i aquiescència¹⁵”. Aquesta norma es trasllada a l'àmbit de la jurisdicció domèstica a través de la Constitució marroquina de 2011, que prohibeix l'ús de la tortura i, en termes de polítiques públiques, en el Mecanisme nacional de prevenció de la tortura, creat el 2018 i finançat en el període 2020-2023 en un 95% amb fons de la Unió Europea¹⁶. D'altra banda, l'article 23 de la Constitució marroquina garanteix la presumpció d'innocència i el dret a un judici just.

DRETS DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

La Convenció pels drets de la infància de 1990, ratificada pel Regne del Marroc el 1993, exposa de forma molt clara en el seu articulat que “en les accions que duen a terme institucions, corts de justícia, administració i cossos legislatius, els interessos del menor han de ser el primer element per considerar” (article 3) i estableix —en el seu article 13— la llibertat d'expressió com a dret de tot menor. D'altra banda, i rellevant per a aquest context, en el seu article 37 la convenció estableix que “els estats part vetllaran perquè cap nen sigui sotmès a tortures ni a altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants”, així com que “cap nen serà privat de la seva llibertat il·legal o arbitràriament. La detenció o l'empresonament d'un nen es durà a terme de conformitat amb la llei i s'utilitzarà tan sols com a mesura d'últim recurs i durant el període més breu que

15. Naciones Unidas, Oficina del Alto Comisionado de Derechos Humanos (10/12/1984). Convención contra la Tortura y Otros Tratos o Penas Crueles, Inhumanos o Degradantes. <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/cat.aspx>

16. Conseil d'Europe, Appui au mécanisme national de prévention de la torture et au développement du rôle du Parlement au Maroc (2020-2023). <https://www.coe.int/fr/web/rabat/appui-au-mnp-et-au-parlement>

procedeixi¹⁷”. D'altra banda, el Regne del Marroc va adoptar, el 2019, la Convenció pels Drets de la Infància de l'Organització per a la Cooperació Islàmica (OIC), que inclou, en el seu article 6, la llibertat d'expressió i reunió pacífica per als menors d'edat i que estipula, en el seu article 19, que “cap menor ha de ser privat de la seva llibertat, excepte quan es faci d'acord amb la llei i per un període de temps determinat i raonable”, a més d'assenyalar que “els menors privats de llibertat han de ser tractats amb respecte a la seva dignitat, els seus drets humans i llibertats¹⁸”.

MARC DE PROTECCIÓ DELS DRETS DE LES DONES

Les dones i les nenes són protegides de manera específica dins del Dret Internacional, ateses les desigualtats estructurals i socials que sofreixen sobre la base del seu gènere —en intersecció amb altres qüestions com la classe social, la raça, l'orientació sexual, la identitat de gènere o les capacitats— i que pren forma de violència de gènere i sexual, menor accés a l'educació, el treball, la salut i la justícia, violència econòmica i bretxa salarial, entre altres. El principal instrument per a aquesta protecció és la Convenció per a l'Eliminació de Totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW), que va entrar en vigor el 1979 i va ser ratificada pel Regne del Marroc el 1993.

Aquesta convenció, a més de consagrar en el seu articulat el dret a la integritat física i mental, el dret a posseir propietats i a l'accés i propietat de la terra, el dret a la participació civil i política, el dret a la salut, el dret a la família i al matrimoni lliure (a casar-se amb qui decideixin), el dret a la igualtat jurídica i legal i qüestions relatives al tràfic de persones, amplia la responsabilitat dels Estats als actes discriminatoris comesos per persones privades, empreses, institucions no estatals o organitzacions no governamentals, i obliga els Estats a prendre mesures concretes per a prevenir, perseguir i eliminar la discriminació contra les dones¹⁹.

17. Naciones Unidas, Convención sobre los Derechos del Niño de 1990. <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/crc.aspx>

18. Organization of the Islamic Conference (OIC) (2005). Covenant on the Rights of the Child in Islam. <https://www.refworld.org/docid/44eaf0e4a.html>

19. UN (1979). CEDAW. <https://www.ohchr.org/sp/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx#:~:text=El%20Comit%C3%A9%20para%20la%20eliminaci%C3%B3n,de%20discriminaci%C3%B3n%20contra%20la%20mujer>

Encara que el text original de la Convenció no aborda la qüestió de les violències o dels contextos concrets que les augmenten, sí que ho fan —i en conseqüència són rellevants per a aquest informe— les Recomanacions Generals número 19 (1992) i 30 (2015) a la CEDAW. En concret, la **Recomanació General número 19** inclou com a discriminació la violència basada en el gènere, és a dir, la violència dirigida contra la dona pel fet de ser dona o que l'afecta en forma desproporcionada. Inclou actes que infligixen danys o sofriments d'índole física, mental o sexual, amenaces de cometre aquests actes, coacció i altres formes de privació de la llibertat i del consentiment²⁰. Aquesta recomanació insta els estats a adoptar mesures apropiades i eficaces per a combatre els actes públics o privats de violència per raons de gènere i a proporcionar a les víctimes la protecció i suport adequats.

D'altra banda, la **Recomanació General número 30** sobre vulneracions dels drets de les dones en contextos de conflicte i ocupació, subratlla que “les dones i les nenes resulten particularment afectades amb violències sexualitzades en escenaris de conflicte, com a mètode per a humiliar, terroritzar i dominar un grup ètnic determinat²¹”. Alhora, remarca la continuïtat entre les violències contra les dones que s'amplifiquen pel conflicte i les que ja venien succeint amb caràcter previ i posterior a aquest —l'anomenat continuum de les violències— derivades de la subordinació de gènere existent en totes les societats patriarcals. Aquestes violències obstaculitzen, a més, la plena participació de les dones en les esferes pública i política. D'altra banda, aquesta recomanació introdueix la idea que “el col·lapse en les infraestructures i serveis que es dona en contextos de conflicte i ocupació contribueix a dificultar l'accés de les dones a la salut, l'atenció social, l'educació” i la justícia.

Aquesta recomanació introdueix en la CEDAW el marc de l'Agenda de Dones, Pau i Seguretat, continguda en la resolució del Consell de Seguretat de Nacions Unides 1325 d'octubre del 2000

20. OHCHR (1992). CEDAW, General recommendation No. 19: Violence against women. https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf

21. UN, OHCHR (2015). ‘Recomendación general núm. 30 a la CEDAW sobre las mujeres en la prevención de conflictos y en situaciones de conflicto y posteriores a conflictos’. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/30&Lang=en

sobre prevenció, participació, protecció i recuperació de les dones en contextos de conflicte i postconflicte. Les resolucions posteriors de l'Agenda, la 1820 (2008), 1888 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015) i 2467 (2019), aborden la qüestió de la violència sexual com a arma de guerra i es reafirmen en la necessitat de perseguir aquest crim i protegir d'ell a les dones. En 2009 es crea, addicionalment, el rol de **Representant Especial de Nacions Unides sobre Violència Sexual** en conflicte (SRSG-SviC).

La violència sexual en el marc d'un conflicte o ocupació sobre població protegida pot constituir, a més, una violació del Dret Internacional Humanitari. La IV Convenció de Ginebra, en el seu **article 27**, introdueix el dret de les persones protegides a rebre un tracte humà, especificant, en el cas de les dones, que “aquestes seran especialment protegides contra tot atemptat al seu honor i, en particular, contra la violació, la prostitució forçada i tot atemptat al seu pudor”. L'Estatut de la Cort Penal Internacional de 1998 inclou dins dels crims de lesa humanitat i dels crims de guerra la comissió d'**actes de violació**, esclavitud sexual, prostitució forçada, embaràs forçat, esterilització forçada i qualsevol altra forma de violència sexual que també constitueixi una infracció greu dels Convenis de Ginebra.

Casos de vulneracions

novembre 2020 - novembre 2021

L'any transcorregut des de la ruptura del cessament al foc entre el Front Polisario i l'Estat del Marroc, vigent des de 1991, s'han documentat 160 vulneracions dels drets civils i polítics i dels drets de les dones, així com violacions de la IV Convenció de Ginebra, en els Territoris Ocupats del Sàhara Occidental. Hi ha raons per a creure que moltes d'aquestes vulneracions no es comptabilitzen a causa de la falta de supervisió internacional dels drets humans. No obstant això, només les que efectivament han pogut ser documentades ja suposen una mitjana d'una vulneració cada dos dies, encara que aquestes no succeeixen de forma sostinguda en el temps, sinó que es donen pics de vulneracions en mesos concrets, que coincideixen amb dates destacades, com el reinici de les hostilitats, la campanya de solidaritat amb Sultana Khaya o l'aniversari de la fundació del Front Polisario. Com a exemple, **el 17% del total de vulneracions va tenir lloc com a reacció a la ruptura de la treva**, del 13 al 30 de novembre, en què la situació de fustigació va ser generalitzada. La majoria dels casos van succeir en les localitats d'Al-Aaiun, Bojador, Smara i Dajla, encara que es reporten també en zones més allunyades d'aquestes quatre ciutats.

En el marc del Dret Internacional Humanitari i del Dret Internacional dels Drets Humans, les vulneracions més freqüents es produeixen respecte al dret a circulació i moviment, dret a la vida i a la integritat física i moral, la llibertat d'expressió i reunió pacífica, dret a la informació, dret a un judici just i amb les degudes garanties, drets de les persones preses, drets de la infància i drets de les dones. Aquestes es donen a través de detencions arbitràries —incloent l'arrest domiciliari— que suposen **prop de 1/3 del total de vulneracions**; l'aplanament i ingerència il·legal en domicili; les tortures i agressions físiques; violència sexual en forma

d'assetjament, amenaces, agressió i violació; el tracte degradant a persones detingudes i preses; condemnes judicials sense les degudes garanties; dissolució sistemàtica de qualsevol reunió o acte de protesta pacífica; atacs sistemàtics a mitjans de comunicació i periodistes; abandonament de persones detingudes en zones remotes i destrucció de béns i fins i tot desallotjament i destrucció d'habitatges. S'han reportat, també, atacs militars contra civils i massacre de bestiar en les zones on tenen lloc les hostilitats, així com prop del mur que separa els Territoris Ocupats pel Regne del Marroc de la resta del territori sahrauí.

El perfil de les persones majoritàriament afectades per aquestes vulneracions és el d'activistes i persones defensores de Drets Humans, membres d'associacions i organitzacions socials i polítiques, estudiants, sindicalistes, persones preses i les seves famílies —especialment les seves mares—, familiars i fills i filles de les persones als qui es dirigeix principalment la vulneració. Quant al gènere, es detecta un equilibri de gènere manifest on els homes constitueixen el 61,3% de les persones que han sofert aquests impactes i les dones el 38,7%. A més, es compten entre elles 20 persones menors d'edat, 17 d'ells nois sotmesos a detenció arbitrària, encara que destaca el cas d'una nena de 12 anys detinguda a la seva escola.

VULNERACIONS I CASOS MÉS DESTACATS

ATACS CONTRA CIVILS I ELS SEUS BÉNS EN LES ZONES ON TENEN LLOC LES HOSTILITATS

La represa de les hostilitats prop del pas de Guerguerat ha generat impactes en la població civil —composada sobretot per nòmades que es dediquen al pasturatge— que habita en les

zones remotes a un perímetre de 100 km del pas fronterer. Membres del grup de defensores que ha recollit els casos per a l'informe asseguren que aquestes petites zones poblades es troben assetjades i tancades des del reinici de les tensions, amb abusos que inclouen l'assalt a civils, la matança de bestiar i el desplaçament forçat a les ciutats.

Segons diverses fonts concordants, el 20 de novembre de 2020 tropes marroquines haurien executat a dos civils —**Habib Slaima Chiheb**, de 24 anys, i **Abdullah Mohamed Mouloud Bakar Amlouko**, de 30 anys, a l'altre costat de l'anomenat “mur de partició”²². A més, haurien detingut a tres persones més: **Mustafa Slaima Chihab**, **Mohamed Elmaidani**, **Ayoub Bouguentar** i **Maad Addour**.

D'altra banda, es reporten trets contra ramats de camells²³, suposadament també a les mans de les forces marroquines d'ocupació, de nou a l'altre costat del mur de separació, concretament en les zones de Mahbas i Awserd, que suposarien un atac directe contra els béns i mitjans de subsistència de les poblacions de nòmades sahrauís. El 7 de juny de 2021, l'Armada Real marroquina va atacar, amb projectils llançats des del mur, una caravana de vehicles no militars que esperaven per a accedir als campaments de refugiats de Tindouf (Algèria)²⁴, segons va poder confirmar el digital català Elnacional.cat, mentre que el 18 d'octubre de 2021 l'exèrcit marroquí “va bombardejar amb avions a un grup de nòmades sahrauís que es disposaven a alimentar al seu bestiar²⁵” en la localitat de Esfaya, a la regió fronterera de Mheiriz, que acull avui el gruix dels combats. Segons el mitjà d'informació sahrauí ECSaharai, aquest atac, que va causar dos ferits de diversa gravetat, és el setè que es produeix fins avui contra civils sahrauís.

22. ECSaharai (17/05/2021). ‘Marruecos cometió una massacre contra civils saharauis en un bombardeo selectivo en el norte del Sáhara Occidental’. <https://www.ecsaharai.com/2021/05/marruecos-cometio-una-masacre-contr.html>

23. Youtube Codesa (24/11/2020). ‘L'extermination des forces d'occupation marocaines des troupeaux de chameaux’ <https://youtu.be/Tu7zjyIqPA>

24. Marc González (07/06/2021). ‘Marruecos bombardea una caravana de refugiados saharauis’. Elnacional.cat. https://www.elnacional.cat/es/internacional/marruecos-bombardea-caravana-saharauis-campamentos_617438_102.html

25. Abdelhay, Lehib (18/10/2021). ‘El Ejército marroquí bombardea a un grupo de civiles saharauis’. ECSaharai. <https://www.ecsaharai.com/2021/10/el-ejercito-marroqui-bombardea-un-grupo.html>

Captura d'un vídeo que denuncia la massacre d'un ramat de camells. Font: YouTube CODESA

Aquest tipus d'atacs són potencialment constitutius de crims de guerra sota l'Estatut de Roma del Tribunal Penal Internacional i per incomplir les obligacions de la Potència ocupant respecte de la població civil protegida, vulnerant els articles 31, 32 i 33 de la IV Convenció de Ginebra de 1949.

RESTRICCIÓ GENERALITZADA DE LA LLIBERTAT DE MOVIMENT I CIRCULACIÓ

La fustigació als carrers per part de les forces de seguretat —que ja constituïa prèviament el quotidià de la població sahrauí en els Territoris Ocupats— es va intensificar de manera evident després de reprendre's les tensions entre el Regne del Marroc i el Front Polisario, especialment a Al-Aaiun, però també en altres ciutats com Bojador i Smara. Segons la informació recollida per a l'informe, des de la matinada del 13 de novembre de 2020 vehicles militars, policials i de paisà vigilen els carrers de manera constant, especialment aquelles que són limítrofes a les residències d'activistes i persones defensores dels Drets Humans, però també seus d'entitats i organitzacions i fins i tot escoles i centres educatius dels barris populars de majoria sahrauí²⁶. El setge es va traslladar fins i tot al barri universitari d'Agadir (al sud del Marroc), on resideixen multitud d'estudiants sahrauís. Cal assenyalar

26. RASD TV (13/11/2020). ‘يبرغمل للالتح إلى قورخ دعب نلتحمال نويوعلا راص’. 13 11 2020'. <https://www.youtube.com/watch?v=-QcuioXVPg8I>

que el decret llei d'emergència sanitària aprovat per les autoritats marroquines durant la primera onada de la pandèmia del COVID 19 ja suposava una restricció prèvia del dret de circulació, així com d'expressió i de reunió, que va ser instrumentalitzat —com va assenyalar Amnistia Internacional en el seu moment— per a la intimidació, la fustigació i la detenció de defensors i defensores sahrauís dels drets humans²⁷ per expressar de manera pacífica les seves opinions o incomplir mesures amb justificació.

Les restriccions a la llibertat de moviment i circulació han cristal·litzat, també, al llarg de l'any en les limitacions a activistes a l'hora de sortir dels Territoris Ocupats i de desplaçar-se a altres ciutats o municipis dins del territori, o fins i tot dins de la mateixa ciutat, a través de cordons policials, atacs i agressions físiques i detencions arbitràries. Com a exemple, pocs dies després de la declaració de guerra del Front Polisario, es va impedir a **Aminetu Haidar**, activista històrica i presidenta de ISACOM, pujar a un avió en direcció a Las Palmas al·legant un supòsit positiu en Covid19²⁸. Però un dels punts àlgids de la repressió a aquest dret va tenir lloc al febrer, quan es va aguditzar la fustigació policial a les activistes **Sultana i Luara Khaya**, que romanen sota arrest domiciliari des del 19 de novembre de 2020. Un assetjament que va despertar nombrosos actes de solidaritat i protestes enfront del domicili de la família, que van ser objecte d'actuacions policials en les quals es va visibilitzar de manera clara aquesta restricció de circulació i moviment a l'interior de les ciutats. El 15 de febrer de 2021, les defensores **Fatimetou Babi i Maimona Hamia** van ser agredides quan intentaven trencar el setge policial i accedir al domicili de les Khaya. Diversos dels assistents a la protesta van ser ferits en la cara i la boca, mentre que Babi va rebre diversos cops i va ser arrossegada diversos metres per la calçada²⁹.

27. Amnistia Internacional. Marruecos y el Sáhara Occidental. 'Resumen'. <https://www.amnesty.org/es/location/middle-east-and-north-africa/morocco-and-western-sahara/>

28. Europa Press (19/11/2020). 'Aminatu Haidar denuncia que Marruecos le impide viajar a Canarias'. <https://www.europapress.es/internacional/noticia-aminatu-haidar-denuncia-marruecos-le-impide-viajar-canarias-20201119111817.html>

29. ECSaharai (15/03/2021). 'Aumenta la represión marroquí contra civiles saharauis en los territorios ocupados desde la ruptura del alto el fuego, (INFORME)'. <https://www.ecsaharai.com/2021/03/aumenta-la-represion-marroqui-contr.html>

En el mateix període, un grup d'activistes sahrauís format per **Sidi Mohamed Dadach, Mohamed Eluali, Abdelaziz Biyyay i Suleimán Brehoma**, van ser retinguts a l'entrada de Bojador per agents marroquins quan anaven a solidaritzar-se amb Khaya, sent obligats a tornar a Al-Aaiun sense poder dur a terme la visita. També es va vulnerar el dret a la llibertat de moviment de **Elmami Amar Salem i Mohamed Manolo** quan, un dia més tard, se'ls va prohibir desplaçar-se des de Dajla a Bojador, on tenien previst visitar a Khaya³⁰. Salem i Manolo van ser obligats a donar la volta després de passar més de dues hores retinguts, de manera arbitrària, en un lloc de control policial, sense que se'ls proporcionés cap justificació al respecte.

Però un dels casos més flagrants va tenir lloc el 3 d'abril de 2021, en el marc d'una crida de la **Coordinadora d'Associacions Sahrauís de Drets Humans** (Coordination des associations sahraouies des droits de l'Homme) per a denunciar, de nou, l'arrest de les Khaya i fer visible la situació dels presoners sahrauís. Un grup format per 18 persones —11 dones i 7 homes— es trobava en una estació de taxi a Al-Aaiun, organitzant el seu desplaçament cap a Bojador, quan van ser atacats per forces policials uniformades i de paisà, que els van colpejar, causant-los ferides de diversa consideració³¹. Durant l'atac, que tenia com a objectiu impedir el viatge a Bojador, els agents van intervenir de forma clarament brutal i desproporcionada, emprant, a més, mètodes d'assetjament i abús sexual contra les dones activistes presents, com els tocaments i pessics en pits i genitals.

Aquestes estratègies intimidatòries ha contribuït a augmentar l'atmosfera de militarització en que es desenvolupa la vida quotidiana en el territori, sumada a la sensació d'un major marge per a la impunitat per l'obsolet mandat de la MINURSO, que segueix sense incloure entre les seves funcions el monitoratge de Drets Humans i la cada vegada menor implicació —almenys en aparença— de Nacions Unides, que ha romàs sense Enviat Especial per al Sàhara Occidental des que al maig de 2019 dimitís Horst Koehler i fins a l'1 de novembre de 2021, en què va prendre possessió Steffan de Mistura.

30. Ahmed Ettanji (20/02/2021). 'Fuerzas Marroquíes recrudescen la represión contra los saharauis'. Blog Otras Miradas, Público. <https://blogs.publico.es/otrasmiradas/46107/fuerzas-marroqui-es-recrudescen-la-represion-contr-los-saharauis/>

31. NGOs Geneva Support Group (2021). Cita 2.

ARREST DOMICILIARI, APLANAMENTS I DESTRUCCIÓ DE BÉNS

Les mobilitzacions dels primers dies després del desallotjament de la protesta en el Guer-guerat, que es van dur a terme en les quatre majors poblacions del Sàhara Occidental, van ser respostes durament per les forces de seguretat marroquines i per agents de paisà o grups parapolicials amb el llançament de pedres contra cases de persones significades, detencions arbitràries, amenaces i ingerències a domicilis. Concretament, entre els dies 13 i 15 de novembre es van irrompre les cases de **23 famílies sahrauís**, entre les quals les famílies Belaamech, Ahmaniha, Kaziza, Mulay Ismaili, Dahi, Chighali, Khattar Almujaahid, Babeit, Al-Adham, Aly Ould Zain El-Din i Al-Gargar³², i es van assaltar les cases dels membres de Équipe Média **Mohamed Huda i Charif Ibrahim Dakhil**. A més, les cases de les defensores **Ghali Baraka Aajna** —membre de ISACOM— i de la ex pressa política **Fati-metu Dahwar** van ser posades sota vigilància constant. Dues setmanes més tard, el 28 de novembre, la defensora dels drets humans sahrauí **Jamila Elhussein Elmoujahid** va resultar ferida de la mà dreta a conseqüència de l'atac amb pedres contra la casa de l'activista sahrauí **Ali Salem Tamek**.

Però sens dubte, una de les vulneracions més característiques del període que recull l'informe és l'arrest domiciliari sense ordre judicial, que en els quatre mesos posteriors al reinici de les hostilitats afectava a gairebé una trentena de domicilis d'activistes i periodistes. Aquesta dinàmica d'assetjament i detenció arbitrària en el propi domicili es vincula com a continu de les mesures restrictives imposades en el context de la pandèmia del COVID 19, que es denuncien específicament en l'informe "Veus des del confinament i l'ocupació: l'impacte de la crisi del COVID-19 en els Territoris Ocupats Palestins i el Sàhara Occidental", publicat per l'investigador de l'ODHE Carlos Díaz Bodoque³³. Al seu

32. ISACOM (16/12/2020). 'Informe sobre las violaciones de derechos humanos en las ciudades ocupadas de la RASD entre el 20 de septiembre de 2020 y el 10 de diciembre de 2020'. <https://www.ligaproderchoshumanos.org/informe-sobre-las-violaciones-de-derechos-humanos-en-las-ciudades-ocupadas-de-la-rasd/>

33. Díaz Bodoque, Carlos (01/12/2020). 'Voces desde el confinamiento y la ocupación. El impacto de la crisis del COVID-19 en los Territorios Ocupados Palestinos y el Sahara Occidental'. ODHE. <http://www.odhe.cat/es/voces-desde-el-confinamiento-y-la-ocupacion/>

torn, aquesta situació de reclusió forçosa ha avivat formes concretes d'activisme i protesta pacífica en els territoris ocupats pel Regne del Marroc, com la campanya #OndeaBandera-DeLaRASD, que sota el lema 'la meua bandera sobre de casa meua' crida a enarborar o onejar la bandera sahrauí en balcons, finestres i teulades³⁴. Nombroses vulneracions recollides, especialment ingerències a domicilis, agressions i destrucció de béns, han succeït com a reacció repressiva a aquesta forma de protesta. En alguns casos, les forces de seguretat s'han afanyat a empitjorar les condicions de tancament de les persones afectades, llançant químics, substàncies tòxiques i residus pudents en el seu interior, o sabotejant el subministrament elèctric. Com exemple, el 19 d'abril de 2021, policies de paisà van tallar la llum durant la nit al defensor **Dafa Ahmed Babou**, com a represàlia per haver onejat una bandera de la RASD des de la seva finestra. Però sens dubte, els casos més destacats d'arrest domiciliari són els de les germanes **Sultana i Luaara Khaya** —i la mare d'aquestes— i el de l'activista **Mina Baali** i el seu fill menor d'edat.

EL CAS DE SULTANA KHAYA

Si existeix algun cas de vulneració de drets civils i polítics que hagi transcendit durant aquest últim any, és el de la defensora de drets humans i de les dones Sultana Khaya, que també és presidenta de la Lliga Sahrauí per a la Defensa dels DDHH i en Contra de l'Espoli de Recursos Naturals. Sis dies després de la ruptura de l'alto-el-foc, el 19 de novembre de 2020, l'activista va ser retinguda en un lloc de control a l'entrada de Bojador, la ciutat on resideix, quan tornava de realitzar-se un control mèdic a Espanya. Khaya assegura que, a més de sotmetre-la a un registre amb formes que qualifica de "molt humiliants", els agents marroquins li van ordenar que es tanqués i aïllés en arribar a casa³⁵. A la seva arribada, un grup d'agents de les forces de seguretat marroquines van agredir a la mare de Khaya, de 84 anys, provocant-li diverses ferides

34. Équipe Média (13/05/2021). 'Las hermanas Jaya denuncian haber sido torturadas y violadas'. El Salto. <https://www.elsaltodiario.com/equipe-media-sahara/las-hermanas-jaya-denuncian-haber-sido-torturadas-y-violadas>

35. Ferrera, Karla (20/02/2021). 'Sultana Khaya, la activista saharauí retenida y torturada en su casa del Sàhara Occidental'. Público. <https://www.publico.es/internacional/sultana-khaya-activista-saharai-retenida.html>

Luaara Khaya és agredida per policies de paísà en intentar sortir de la seva casa

Font: Équipe Média

i impedit que l'activista pogués anar amb ella a l'hospital per estar amb efecte immediat sota arrest domiciliari. L'endemà, la seva germana i les seves nebodes van ser novament agredides pels agents apostats a la porta del domicili de Khaya amb una porra, vulnerant-se a més el seu dret a rebre assistència mèdica. Des de llavors, Sultana, la seva germana Luaara i diverses dones de la seva família romanen baix arrest domiciliari i vigilància permanent, sense ordre judicial i sense que les autoritats hagin presentat encara càrrecs contra elles³⁶. No els està permès rebre visites i són agredides físicament amb puntades i cops per a impedir que surtin de la casa familiar, com pot apreciar-se en unes imatges que la pròpia activista va publicar el 23 d'octubre de 2020³⁷. El setge constant a la família i la prohibició d'entrar o sortir del domicili va ser confirmat per l'organització Human Rights Watch³⁸.

A més d'estar sotmeses a detenció arbitrària, les germanes Khaya porten gairebé un any sent objecte d'agressions de diversa índole i ingerències sense empara judicial en el seu domicili que han acabat, en repetides ocasions, amb la sostracció o la destrucció dels seus béns. El 13 de febrer de 2021, mentre Sultana prenia cons-

tància del seu setge amb el telèfon i agitava una bandera sahrauí, va rebre una pedrada —que ella atribueix a un dels agents que la vigilen permanentment— que li va provocar lesions en l'ull esquerre i la va deixar plena de blaus i sagnant. No se li va permetre rebre atenció mèdica en un hospital³⁹. L'endemà, desenes de dones sahrauís es van acostar al domicili familiar en solidaritat i van ser colpejades per la policia. Cal recordar que Khaya ja va perdre l'ull dret per un cop amb una porra en una manifestació estudiantil el maig de 2007 a Marràqueix⁴⁰, quan va ser reprimida amb canons d'aigua i bombes lacrimògenes per part de la policia marroquina. Fruit de la pressió de les organitzacions internacionals de drets humans i solidàries amb el Sàhara Occidental per aquest incident, el 16 de febrer de 2021 el Consell Nacional de Drets Humans marroquí va recomanar al fiscal de Bojador que investigués l'agressió⁴¹, després de la suposada visita d'una delegació de la Comissió Regional de Drets humans de la regió de Al-Aaiun que l'afectada assegura que mai va tenir lloc⁴².

36. Amnistia Internacional (18/03/2021). 'Marruecos y el Sàhara Occidental: Abusos contra activista saharauí bajo arresto domiciliario: Sultana Khaya'. <https://www.amnesty.org/es/documents/mde29/3815/2021/es/>

37. Video de la agresión a Sultana Khaya del 23 de octubre: <https://twitter.com/i/status/1452008273989754892>

38. Human Rights Watch (05/03/2021): 'Sahara occidental : Harcèlement d'une activiste indépendantiste'. <https://www.hrw.org/fr/news/2021/03/05/sahara-occidental-harcelement-dune-activiste-independantiste>

39. FrontLine Defenders (13/02/2021). 'House arrest and physical assault of woman human rights defender Sultana Khaya'. <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/house-arrest-and-physical-assault-woman-human-rights-defender-sultana-khaya>

40. CODESA (2007). Informe sobre las violaciones de los derechos humanos en el Sahara Occidental. <https://www.arso.org/CODESAinformees2007.pdf>

41. Le Matin (16/02/2021). 'Le CNDH recommande d'enquêter sur la blessure qu'aurait subie Soltana Khaya au niveau du visage'. <https://lematin.ma/journal/2021/cndh-recommande-denqueter-blessure-quaurait-subie-soltana-khaya-niveau-visage/353376.html>

42. AFAPREDESA (13/10/2021). 'Informe: Situación de Sultana Sid Brahim Jaya y su familia, 11 meses de asedio y agresiones'. <http://afapredesa.blogspot.com/2021/10/informe-situacion-de-sultana-sid-brahim.html>

El dia 28 d'abril de 2021, Sultana Khaya va ser apuntada amb una arma en la cara per part d'un dels agents que assetgen el seu domicili, que li va amenaçar amb liquidar-la si persistia en el seu activisme. Pocs dies després, el 10 de maig, es va produir una ingerència sense ordre judicial per part d'uns 40 membres de les forces de seguretat, que van penetrar a casa seva de matinada i van obligar la defensora de drets humans a respirar una substància química, suposadament tòxica, per la boca i el nas. Durant la batuda, la policia va provocar destrosses a la casa i va confiscar tots els portàtils, ordinadors, televisor i una quantitat de diners per un valor aproximat de 1.500 euros.

Però l'episodi més greu de violència policial de gènere contra l'activista i la seva germana Luara va tenir lloc el 12 de maig de 2021, coincidint amb la celebració de la fi de Ramadà, quan —segons el seu relat— un grup de 15 persones, compostat per agents uniformats i amb la cara coberta, acompanyats de grups parapolicials, van irrompre a la casa familiar i van atacar a les dues dones. A més de propinar-los puntades i cops en els genitals, ambdues van ser agredides sexualment amb pals i tubs, en el cas de Luara Khaya arribant a violar-la⁴³. A més d'atacar de forma especialment greu a les dues dones, el germà de Khaya va ser colpejat fins a perdre el coneixement i van ser confiscats els passaports d'altres membres de la família. Les afectades asseguren que també es va abocar un líquid d'olor penetrant per a fer la casa inhabitable i la situació més insostenible.

El 22 d'agost, els agents marroquins van tornar a irrompre la casa de la família Khaya, agredint sexualment de nou a Sultana i a la seva germana. Es creu que la incursió va poder ser responsable del contagi de COVID-19, perquè Sultana va començar a experimentar símptomes del virus en la setmana següent a aquesta batuda, abans de donar positiu en una PCR l'1 de setembre. Fins al dia d'avui, l'arrest domiciliari de les activistes continua amb la mateixa força, manifestant-se en subsegüents ingerències en el domicili, per exemple, durant la matinada del 8 al 10 d'octubre, en la qual Sultana, la seva germana i la seva mare van ser sotmeses a violència física i se-

43. FrontLine Defenders (14/05/2021). 'Woman Human Rights defender Sultana Khaya was sexually assaulted'. <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/woman-human-rights-defender-sultana-khaya-was-sexually-assaulted>

xual, assegurant que se li va injectar, a més, una substància desconeguda⁴⁴. El 15 de novembre, la casa de la família Khaya va tornar a ser asfaltada, i totes dues germanes van ser lligades, colpejades i agredides sexualment, en el cas de Sultana incloent la violació⁴⁵.

Un altre dels casos destacats d'arrest domiciliari il·legal és el de Mina Baali, membre de l'Associació Sahrauí de Víctimes de violacions greus de Drets Humans (ASVDH) i de la Instància Sahrauí Contra l'Ocupació Marroquina (ISACOM), que roman en el seu habitatge al costat del seu fill menor d'edat des de principis de maig de 2021⁴⁶. El 9 de maig, diversos agents de les forces de seguretat van ingerir en el seu domicili per la força, agredint-la física i verbalment en el terrat on es trobava juntament amb la seva germana Embarka Alina Baali i la periodista de RASD TV Salha Boutenguiza realitzant un directe per xarxes socials per a denunciar l'assalt, que es va produir després d'estar les activistes onejant banderes sahrauís. Embarka Alina Baali va declarar que un agent va aixecar la seva *melfa* (vestimenta tradicional sahrauí) i la va colpejar amb els punys repetidament als braços, les costelles i l'estómac, mentre que Salha Boutenguiza va assegurar que les havien amenaçat de mort i que es va produir una situació de tracte degradant sexualitzat, quan agents de policia van immobilitzar a Embarka Alina Baali per a confiscar un telèfon que l'activista havia amagat en el seu sostenidor⁴⁷.

Els agents, a més de tallar el subministrament elèctric, van sostreure càmeres, telèfons mòbils, computadores i altres equips electrònics

44. Geneva Support Group for the Protection and Promotion of Human Rights in Western Sahara (09/11/2021). 'Moroccan authorities sexually torture and forcibly inject Sultana Khaya with an unknown substance'. https://mailchi.mp/7025d51aac55/sultana-khayawestern-sahara-moroccan-authorities-sexually-torture-and-inject-sultana-khaya-with-unknown-substance?e=95f5fa1ebc&fbclid=IwAR2nX7KmWITSZh_k5jXTecvIz-ZP9wErqRj6zrXha1KtCFK_9xRvbpuBpZas

45. Asuar Gallego, Beatriz y García, Amanda (16/11/2021). 'Paramilitares marroquíes violan a la activista Sultana Jaya ante el silencio de la comunidad internacional'- Público. <https://www.publico.es/internacional/paramilitares-allanan-quinta-vez-casa-saharai-sultana-jaya-violan-agreden-hermana-madre.htm>

46. ECSaharai (15/05/2021). 'La activista saharai Mina Baali cumple dos semanas en arresto domiciliario ilegal por parte de las autoridades de represión marroquí'. <https://www.ecsaharai.com/2021/05/la-activista-saharai-mina-baali-cumple.html>

47. ECSaharai (15/05/2021). 'La activista saharai Mina Baali cumple dos semanas en arresto domiciliario ilegal por parte de las autoridades de represión marroquí'. <https://www.ecsaharai.com/2021/05/la-activista-saharai-mina-baali-cumple.html>

Mina Baali onejant la bandera sahrauí en el seu domicili, a Al-Aaiun

Font: Équipe Média

amb el qual els que l'activista documentava violacions de Drets Humans comeses contra la població sahrauí⁴⁸.

Sobre el cas de Mina Baali, l'eurodiputat basc Pernando Barrena va presentar una pregunta al maig de 2021 al Sr. Josep Borrell, vicepresident de la Comissió/ alt representant de la Unió per a Afers exteriors i Política de Seguretat en el Parlament Europeu, la resposta del qual pot ser d'interès a l'hora d'analitzar el paper de la UE en la resposta a aquests abusos. En la seva pregunta, l'eurodiputat va exigir conèixer si la Comissió d'Exteriors havia transmès al Govern del Marroc la seva preocupació per les últimes informacions, concernents a Khaya i Baali, així com si es considerava exigir que la MINURSO monitori vulneracions de Drets Humans⁴⁹. En la seva resposta, el Sr. Josep Borrell, en nom de la Comissió Europea, va reconèixer ser conscient de l'existència d'aquests casos, sense especificar cap mesura addicional als "diàlegs periòdics i intercanvis de punts de vista" que l'organisme manté amb el govern marroquí⁵⁰.

48. Poemario Sahara Libre (09/05/2021). 'Las activistas Mina Baali y Salha Butinguiza han sido agredidas esta tarde en Al-Aaiun ocupa por varios a gentes marroquíes'. <http://poemariosaharalibre.blogspot.com/2021/05/las-activistas-mina-baali-y-salha.html>

49. Parlamento Europeo (26/05/2021). Pregunta con solicitud de respuesta escrita E-002783/2021 al vicepresidente de la Comisión / alto representante de la Unión para Asuntos Exteriores y Política de Seguridad. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-002783_ES.html

50. Parlamento Europeo (03/08/2021). Respuesta del Alto Representante y Vicepresidente Borrell en nombre de la Comisión Europea. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-002783-ASW_ES.html

DETENCIÓ ARBITRÀRIA I ALTRES MESURES DE PRIVACIÓ TEMPORAL DE LLIBERTAT

Les detencions arbitràries de manifestants i activistes, que s'acarnissen especialment sobre els homes joves —considerats sota el mandat de gènere patriarcal com a subjectes que plantegen un especial perill per a l'ordre de l'Estat— constitueixen un terç de les vulneracions de drets civils i polítics que s'han produït en l'últim any al Sàhara Occidental. Dit d'una altra manera, 1 de cada 3 vulneracions recollides suposa la privació de llibertat resultant de l'exercici de drets com la llibertat d'expressió i reunió pacífica o està potencialment fonamentada en una discriminació per origen nacional/ètnic o per opinió política, tal com s'inclou en el marc legal d'aquest informe per a definir l'arbitrarietat de les detencions, retencions i altres formes de privació de llibertat. D'altra banda, d'aquestes 53 detencions arbitràries, com a mínim en 19 d'elles es van denunciar tortures, maltractaments o altres tractes degradants i inhumans, algunes d'elles en el vehicle policial o acompanyades de l'abandonament de la persona detinguda en una zona remota i desèrtica, per la qual cosa totes dues vulneracions apareixen com estretament vinculades. Es dedueix d'això que les agressions físiques a persones detingudes responen no a fets aïllats, sinó a una política sistemàtica de les forces de seguretat marroquines, que vulneraria clarament l'article 7 del Pacte Internacional pels Drets Civils i Polítics. Aquest tipus de vulneracions poden ser constitutives de desaparició forçada

breu, atenent un posicionament de dos grups d'experts de les Nacions Unides en desaparicions forçades publicat l'agost del 2016.⁵¹

Aquesta pràctica lesiva dels drets es va dur a terme, de forma especialment acusada, a mitjans de novembre de 2020, coincidint amb les protestes pel desallotjament del campament del Guerguerat. Així, entre el 16 i el 18 de novembre van ser detinguts a les ciutats d'Al-Aaiun, Dajla i Bojador 46 joves, cinc d'ells menors d'edat que van romandre durant dos dies en comissaria abans de ser posats en llibertat. Quatre dels detinguts —**Khaled Moumen** (menor), **Mohamed Aalaiwa** (menor), **Khatari Bounaaj** i **Mohamed Aabida**— van denunciar haver sofert tortures durant els dos dies que van romandre en dependències policials.

Algunes d'aquestes detencions mostren, a més, un grau d'arbitrarietat molt evident, com l'arrest —la nit del 14 de novembre de 2020, a Al-Aaiun ocupat— del jove **Ahmed Habadi Mohamed Fadel (Ahmed el Gargar)** durant una ingerència sense ordre judicial en el domicili de la seva família. El jove, que segons les alertadores que han recollit els casos per a l'informe, sofreix de trastorn mental i diversitat intel·lectual, va ser torturat fins a quedar inconscient. Especialment flagrant són les detencions de tres menors, una nena de dotze anys, que va ser detinguda i agredida físicament el 16 de novembre a la seva escola a Al-Aaiun per portar una bandera sahrauí a la seva bata i dos nens de Smara, que van ser arrestats, interrogats i colpejats abans de ser alliberats a altes hores de la matinada, el 14 de gener de 2021. D'altra banda, el 28 de desembre de 2020, el jove **Mohamed Ahmed Embarek** va ser objecte d'una detenció arbitrària que es va acompanyar de la destrucció del seu lloc comercial, col·lidint en aquest cas la lesió als seus drets produïda a conseqüència de l'arrest irregular i del maltractament físic al qual va ser sotmès, amb la destrucció de la seva manera de vida, en un territori i grup poblacional amb altíssims índexs de desocupació juvenil.

Les detencions arbitràries són una pràctica comuna també contra activistes, defensores i periodistes, com a forma de càstig per la seva

activitat. Destaca l'arrest, el 4 de febrer de 2021, de tres activistes de la **Red de Desempleados Saharais**, l'assetjament i la retenció il·legal de defensors històrics com **Hmad Hammad** i **Mohamed Dadach** o la detenció, l'11 d'abril de 2021, de **Habib Mohamed El-Bachir Boutenguiza** i la seva dona, l'ex-presca política **Mahfouda Bamba Lefkire**, per discutir-se amb una persona que els insultava pel carrer. Segons alguns testimonis, la policia —que observava de lluny l'incident— va decidir detenir-los sense cap fonament. També l'arrest de l'activista de la Asociación para el Monitoreo de los Recursos Naturales y la Protección del Medio Ambiente del Sahara Occidental (AREN) i impulsor de la campanya “Western Sahara is Not for Sale” **Lahcen Dahlil**, que va ser capturat el 9 de maig de 2021, en el marc d'una visita al domicili de Mina Baali durant el seu arrest domiciliari. Dahlil va ser torturat físicament i psicològicament i abandonat al desert, descalç, a set quilòmetres d'Al-Aaiun..

AGRESSIONS FÍSQUES I TORTURES

La recurrència de la tortura com a mètode usat per les forces de seguretat pública en el Regne del Marroc ha estat extensament documentada en aquests últims deu anys. Ja en 2013, el llavors relator especial de Nacions Unides sobre tortura i tracte cruel, inhumà o degradant, Juan E. Méndez, va presentar un informe de missió al Consell de Drets Humans, basat en una visita al Marroc. El relator va confirmar, en el seu informe, que la tortura i el tracte cruel i degradant continuava sent present, especialment en casos de terrorisme, grans mobilitzacions i protestes o en casos percebuts com a amenaça per a la seguretat nacional i la integritat territorial, especialment durant el procés de detenció i arrest⁵². El 2015, es va publicar, al seu torn, un informe d'Amnistia Internacional específic sobre tortura i tracte cruel i degradant al Marroc i el Sàhara Occidental, on de nou es confirmava que les forces de seguretat marroquines exposaven a activistes i dissidents a pallisses, posicions d'estrès, asfíxia, simulacions d'ofegament i violència sexual i psicològica per

51. OHCHR (26/08/2016). 'Chaque minute compte- Les experts de l'ONU lancent un cri d'alarme au sujet des disparitions forcées de courte durée Journée internationale des victimes de disparitions forcées' <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20416&LangID=F>

52. Human Rights Council (28/02/2013). 'Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E. Méndez'. https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A-HRC-22-53-Add-2_en.pdf

a extreure confessions i castigar⁵³. Més recentment, un informe del Departament d'Estat dels Estats Units publicat el 2020 recollia que —malgrat la millora dels mecanismes de recerca de les tortures en el Regne del Marroc— aquesta pràctica continuava sent denunciada de manera freqüent en els períodes que segueixen a una detenció⁵⁴.

Aquests precedents són rellevants per a l'informe, considerant que aquest recull **83 denúncies per tortures, tracte inhumà, cruel i degradant o agressió física** per part de les forces de seguretat, en el marc principalment —com també es recull en els informes esmentats— de detencions arbitràries, ingerències en el domicili i protestes pacífiques. Això significa que la meitat de les vulneracions denunciades porten associades diferents graus de violència física i psicològica, excloent a més el tracte degradant i maltractament a presoners, recollit en un apartat posterior.

Un dels casos més greus de tortures en el marc de detencions arbitràries en aquest últim any és el dels activistes de la campanya contra la nacionalitat marroquina **Ali Saadouni i Noureddin El Aargoubi**, que van ser arrestats el 10 de novembre de 2020 per agents de paisà. Els activistes van ser sotmesos a tortures físiques i psicològiques abans que els seus captors els llancessin del cotxe en una zona remota als afores del Al-Aaiun en condicions deplorables⁵⁵. La mateixa tàctica va ser utilitzada, els dies 9 i 10 de maig de 2021, coincidint amb la commemoració del 48è aniversari de la creació del Front Polisario, amb Lahcen Dalil (el cas del qual està referit en l'apartat anterior) i amb el defensor de Drets Humans i membre de CODESA **Babouzi Mohamed Said** i dos estudiants, **Salek Babir i Khaled Boufriwa**, que van ser arrestats durant la irrupció al domicili de la família Khaya, a la qual havien aconseguit accedir —burlant el cercol policial— dies abans. Segons els testimonis dels tres homes, els policies els van embenar els ulls, els van posar cinta adhesiva en la boca i els van colpejar en la cara i el cos, abans de

53. Amnesty International (2015). 'Shadow of impunity. Campaign torture in Morocco and Western Sahara'. <https://www.amnesty.org/en/documents/mde29/001/2015/en/>

54. US Department of State (30/03/2021). '2020 Country Reports on Human Rights Practices: Morocco'. <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/morocco/>

55. ISACOM (16/12/2020). Cita 29.

portar-los a dependències policials, on van continuar sent torturats durant diverses hores, en les quals també van rebre amenaces constants de violació i de mort⁵⁶. Després els van abandonar per separat en una zona desèrtica a 120 quilòmetres de Bojador. Al seu retorn van intentar ser examinats, però cap metge, segons els seus testimoniatges, va voler deixar constància de les seqüeles del maltractament al qual els van sotmetre.

Un dia abans, la policia havia agredit al carrer a Hassanna Abba, membre de la Lliga per la protecció dels Presoners Sahrauis en les Presons Marroquines (LPPS). Abba va ser atacat de matinada a Al-Aaiun en ple ramadà, quan es dirigia a casa del seu germà, per agents de paisà que el van treure del cotxe i li van propinar una pallissa⁵⁷.

Especialment preocupant resulta l'ús de la tortura contra els menors d'edat sotmesos a detenció arbitrària. En aquest sentit, 10 dels 19 menors afectats per vulneracions afirmen haver estat torturats o agredits físicament a les mans de la policia. Un d'ells, de 15 anys, va ser detingut en una manifestació de suport a Sultana Khaya, presumptament per llançar pedres als agents, i torturat durant la seva condemna d'un mes de presó. Les mobilitzacions i reunions pacífiques són, després de les detencions, un altre dels contextos en els quals es reporta més incidència de violència física contra població protegida, sobretot en aquelles que tenen lloc en solidaritat amb les germanes Khaya. Com a exemple, el 31 de gener de 2021 les activistes **Luaara Khaya, Zeinab Lembarki, Embarka Mohamed Elhafed i Karima Mohamed Habadi** van sofrir una violenta agressió física i verbal en una protesta a Bojador, enfront del domicili de les Khaya.

JUDICI SENSE LES DEGUDES GARANTIES D'INDEPENDÈNCIA I IMPARCIALITAT

La independència judicial en el Regne del Marroc, que actualment ostenta el lloc 90 de 139 països en el Rule of Law Index del World Jus-

56. Amnesty International (14/07/2021). Cita 42.

57. International Federation for Human Rights, IFHR (04/06/2021). 'Morocco/Western Sahara: Sahrawi human rights defender Hassanna Abba attacked by police'. <https://www.fidh.org/en/region/north-africa-middle-east/morocco/morocco-western-sahara-sahrawi-human-rights-defender-hassanna-abba>

tice Project⁵⁸, ha estat posada en dubte en repetides ocasions, especialment en els macrosumaris i judicis a activistes i persones defensores, sindicalistes i periodistes. Organitzacions internacionals com Human Rights Watch, Amnistia Internacional o l'estatunidenca Freedom House coincideixen a afirmar que la separació de poders es veu obstaculitzada per les interferències de l'executiu i la corrupció, a més de la falta de garanties processals i deguda diligència en casos que s'han convertit ja en un emblema de judici injust⁵⁹, com la condemna a 23 sahrauís per l'aixecament de Gdeim Izik, basada en confessions obtingudes sota tortures —incloent agressions sexuals i una violació— que segueixen sense ser degudament investigades. Precisament, el Tribunal de Casació, màxima instància judicial del Regne del Marroc, **va tornar a examinar aquesta causa al novembre de 2021**, ratificant de nou les prolongades condemnes⁶⁰.

Seguint el Manual de Judicis Justos d'Amnistia Internacional, es consideren judicis sense les degudes garanties o judicis injustos aquells que vulneren drets com el dret a unes condicions de detenció humanes i a no sofrir tortura o abusos sexuals, a l'assistència sanitària durant la detenció, el dret a comparèixer sense demora davant un jutge, a impugnar la legalitat d'una detenció, el dret a assistència jurídica abans i durant el judici i a un judici sense dilacions indegudes, l'abús de la presó preventiva sense fonament, a disposar del temps necessari per a preparar la defensa abans del judici, el dret a ser jutjat per un tribunal competent, independent i imparcial, establert per la llei, a la inadmissibilitat de les proves obtingudes en contravenció de les normes internacionals i el dret a obtenir la compareixença de testimonis i a interrogar-los⁶¹. En el present informe **es recullen 11 casos de presó preventiva arbitrària i vulneració dels drets i garanties processals**

58. World Justice Project, Rule of Law Index 2021. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/Morocco>

59. Freedom House, Freedom in the world 2021. <https://freedomhouse.org/country/western-sahara/freedom-world/2021>

60. Europa Press (25/11/2021). 'El Tribunal de Casación de Marruecos ratifica las sentencias contra activistas saharauis por Gdeim Izik'. <https://www.europapress.es/internacional/noticia-tribunal-casacion-marruecos-ratifica-sentencias-contra-activistas-saharauis-gdeim-izik-20201125213259.html>

61. Amnistia Internacional (2014). 'Manual de Juicios Justos'. Segunda edición. <http://refworld.org/es/pdfid/57c431c34.pdf>

en judicis contra activistes i defensores de drets humans, manifestants i periodistes sahrauís, 5 d'ells menors d'edat. Dos de les qüestions que es detecten de manera recurrent són la recurrència de les condemnes basades en confessions realitzades sota coaccions i tortures i la freqüència amb que s'imputen per llançar pedres o traficar amb drogues a activistes detinguts en manifestacions o en relació amb protestes i actes polítics.

Un dels casos més evidents és el de l'activista **Oum Saad Zawi**, germana del pres polític Hussein Zawi, que va ser detinguda el 9 de maig de 2021 al costat de la seva filla Umaima Elamari, després d'onejar la bandera sahrauí des del terrat de la seva casa, en el marc de la campanya de solidaritat amb Sultana Khaya. Després d'una detenció clarament arbitrària, Zawi va ser traslladada a l'anomenada Presó Negra d'Al-Aaiun, en la qual denuncia haver sofert tortures, i sentenciada a cinc mesos de presó i a una multa de 1.000 dirhams en un judici considerat sense garanties. També el jove **Ahmed El Gargar** va ser condemnat el gener de 2021 a 10 mesos de presó després d'haver denunciat tortures durant la seva detenció. Segons la seva família, l'acusació final a El Gargar —que no va tenir accés al sumari fins al judici— li imputava delictes com robatori i tràfic de droga⁶². El tribunal va fonamentar la condemna en un atestat policial obtingut sota la sospita de tortures, que no van ser degudament investigades.

D'altra banda, el 29 d'abril de 2021, el Tribunal d'Apel·lació d'Agadir, en el sud del Marroc, va confirmar les sentències d'un any i 8 mesos de presó —respectivament— als activistes **Ghali Bouhala i Mohamed Nafaa Boutasoufra**, després de ser condemnats el dia 8 de març del mateix any pel tribunal de primera instància, en un judici que la defensa i els familiars consideren que "mancava de les mínimes garanties jurídiques per a ser considerat un judici legal"⁶³. Équipe Média va revelar que un dels activistes havia estat amenaçat per la policia marroquina

62. Ettanji, Ahmed (04/02/2021). 'Marruecos secuestra y condena a prisión a otro joven saharauí con confesiones conseguidas bajo tortura'. <https://arainfo.org/marruecos-secuestra-y-condena-a-prision-a-otro-joven-saharauí-con-confesiones-conseguidas-bajo-tortura/>

63. ECSaharauí (21/04/2021). 'El Tribunal de Apelaciones de Marruecos ordena encarcelar bajo acusaciones falsas a dos activistas saharauis de Al-Aaiun ocupado'. <https://www.ecsaharauí.com/2021/04/el-tribunal-de-apelaciones-de-marruecos.html>

durant la seva detenció, que va tenir lloc l'11 de febrer de 2021, amb fabricar contra ell un delictes de possessió i tràfic de drogues.

De fet, el Grup de Treball de l'ONU sobre la Detenció Arbitrària ha establert en els seus dictàmens un patró sistemàtic d'empresonament d'activistes i defensors dels drets humans sahrauís quan exerceixen el seu dret a la llibertat d'expressió.

Aquest Grup ha emès decisions que abasten més de 22 casos individuals documentant la pràctica del Regne del Marroc d'empresonar a activistes sahrauís en resposta a les opinions expressades, fet que constitueix una discriminació pel fet de ser sahrauís i el seu suport al dret d'autodeterminació. Els dictàmens documenten les detencions il·legals sense cap ordre de detenció prèvia, la pràctica de la tortura sistemàtica i l'ús de confessions signades sota tortura, i el posterior empresonament d'activistes sahrauís després dels procediments judicials, la qual cosa constitueix una greu violació del dret al degut procés.

Les últimes decisions emeses pel Grup de Treball de l'ONU es refereixen al cas de Walid Salek El Batal (Opinió WGAD 68/2020). El Batal és un jove periodista de Smara News, que va ser detingut el 7 de juny de 2019 quan es dirigia a la recepció del pres sahrauí Salah Eddine Bassir, que acabava de ser posat en llibertat. El Batal va ser sotmès a un violent assalt en el cotxe que conduïa, abans de ser arrossegat a un cotxe de policia i sotmès a tortura. També se'l va obligar a signar confessions, que posteriorment es van utilitzar en contra seva com a única prova penal, sent condemnat a 6 anys de presó pel Tribunal de Primera Instància, abans que la sentència fos rebaixada a 2 anys pel Tribunal d'Apel·lació. En el dictamen emès pel Grup de Treball de l'ONU i publicat el febrer de 2021, el Grup de Treball va sostenir per primera vegada que el tribunal marroquí no havia estat independent ni imparcial en tractar el cas d'aquest periodista sahrauí, assenyalant que l'únic motiu de la detenció i empresonament del Batal va ser el seu treball com a periodista sahrauí en Smara News. Després de 2 anys de detenció arbitrària, Walid va ser finalment alliberat de la presó el 7 de juny de 2021, havent complert la totalitat de la seva condemna.

VULNERACIONS EN EL CONTEXT DE LA PRESÓ

Arran de la pandèmia de Covid-19, les condicions de vida dels presoners sahrauís van empitjorar notablement, especialment en qüestions com el dret a un tracte digne i l'accés a la salut. A més dels obstacles a l'exercici dels drets que suposa la dispersió penitenciària per a presos i familiars —que, sota la IV Convenció de Ginebra, podria constituir una violació de la prohibició de deportar o traslladar sense fonament a població protegida fora del territori ocupat— es detecta més pressió, més tortures, pitjors condicions i una major indefensió de les persones preses. Per a l'activisme sahrauí, el succeït durant aquest últim any ha contribuït a aprofundir encara més les discriminacions i els maltractaments que es venien denunciant de manera periòdica i que presenten un augment substancial des de la ruptura de l'alto el foc. Un extrem que ha estat confirmat, fins i tot, per la Relatora Especial sobre la situació de les persones defensores de Drets Humans Mary Lawlor, que destacava —en un comunicat ja referit més amunt— els casos del presoner de Gdeim Izik **Naâma Asfari**, en la presó des de 2010 i condemnat a 30 anys i del jove **Khatiri Dadda**, que va ser empresonat el 2019, sentenciat a una pena de 20 anys⁶⁴. Per a Lawlor i la resta dels relators que van donar suport al comunicat, “les persones defensores de Drets Humans en el Regne del Marroc i el Sàhara Occidental continuen sent criminalitzades i perseguides per dur a terme activitats legítimes, rebent condemnes de presó desproporcionadament llargues i sent objecte de tortura i tracte inhumà, cruel i degradant⁶⁵” durant el compliment de la seva pena.

Així, entre els presoners sahrauís es compten nou cadenes perpètuas, tres condemnes de 30 anys, cinc de 25, tres de 20 i quatre de 10 anys⁶⁶.

Un informe publicat al març de 2021 per diverses ONG alerta sobre la situació d'aquests presoners amb condemnes llargues i assegura que la

64. Tercera Información (05/03/2020). ‘20 años de cárcel al activista saharauí Khatiri Faraji Dadda’. <https://www.tercerainformacion.es/articulo/internacional/05/03/2020/20-anos-de-carcel-al-activista-saharauí-khatiri-faraji-dadda/>

65. UNOHCHR (01/07/2021). Cita 2.

66. Équipe Média (07/02/2021). ‘Presos saharauis: se extiende la huelga de hambre para apoyar al periodista encarcelado Mohamed Lamin Haddi’. <https://www.elsaltodiario.com/equipe-media-sahara/presos-saharauis.-haddi-en-huelga-y-huelgas-por-haddi-en-carceles-marroquis>

privació de llibertat prolongada en el temps “és usada com a eina per a silenciar sistemàticament les veus de les defensores i defensors de Drets Humans al Sàhara Occidental i estendre el terror entre la població⁶⁷”. El document, dirigit precisament a Lawlor, considera especialment greus els casos del Grup de presos de Gdeim Izik, el grup d'estudiants sahrauís empresonats, de **Yahya Mohamed Elhafed Iaazza, Salek Laasiri, Mbarek Chkrad, Brahim Ahmed Elaarabi Fartat i Nouredine Moulay Abdel Fattah Qais**.

El dels presos de Gdeim Izik, a més de ser un cas emblemàtic de judici sense garanties d'imparcialitat, ha continuat sent denunciat pel tracte degradant i inhumà que sofreixen els presoners. Un d'ells, el periodista de RASD TV **Mohammed Lamin Haddi**, que va ser condemnat a 25 anys de presó el 2013, va entrar en vaga de fam el 13 de gener de 2021 per a protestar pel maltractament, els càstigs arbitraris i la situació d'aïllament penitenciari que sofreix des que va presentar un escrit d'apel·lació el 2017 reclamant l'autodeterminació del Sàhara Occidental⁶⁸. Dies abans que la seva família perdés el contacte amb ell, el 25 de gener, va assegurar estar rebent amenaces de mort del propi director de la presó de Tiflet II. No van saber res més d'ell fins que va trucar a la seva mare 2 mesos més tard, en condicions de salut molt preocupants, assegurant haver perdut tota la sensibilitat en la meitat del cos⁶⁹. Haddi va denunciar que estava sent alimentat de manera forçosa per sonda nasogàstrica i que li havien administrat tres injeccions el contingut de les quals desconeixia, a pesar que les autoritats marroquines van negar en tot moment que la vaga de fam estigués succeïnt. L'alimentació forçada constitueix, segons el dret internacional dels drets humans, tracte cruel, inhumà i degradant⁷⁰.

67. Norwegian Support Committee for Western Sahara, American Association of Jurists y The League for the Protection of Saharawi political prisoners held within Moroccan jails (Marzo 2021). Informe 'The Occupied Territories of Western Sahara and long term detention of Saharawi Human Rights defenders'

68. Íbid.

69. Reporteros Sin Fronteras (RSF) (02/04/2021). 'MARRUECOS / SAHARA OCCIDENTAL | "Pongan fin al calvario del periodista saharauí Mohamed Lamin Haddi", urge RSF a las autoridades marroquies'. <https://www.rsf-es.org/marruecos-sahara-occidental-pongan-fin-al-calvario-del-periodista-saharauí-mohamed-lamin-haddi-urge-rsf-a-las-autoridades-marroquies/>

70. Amnistia Internacional (06/04/2021). 'Marruecos y el Sàhara Occidental: En peligro la salud de preso saharauí: Mohamed Lamine Haddi'. <https://www.amnesty.org/es/documents/mde29/3946/2021/es/>

D'altra banda, el presoner **Bachir Khadda**, també membre del grup de Gdeim Izik, va denunciar que la situació d'aïllament, negligència mèdica intencional i maltractament que sofreix des del seu arrest el 2010 continua. El 14 de desembre de 2020, un grup de carcellers va irrompre en la seva cel·la de la presó de Tiflet II, on es troba reclòs a més de 1.200 km de la seva família, i va confiscar les seves pertinences. A més, li són negades les visites per part dels seus familiars i afins⁷¹. Una situació similar denuncia la família d'un altre pres de Gdeim Izik, **Abbahah Abdallah**, que va estar 20 dies sense poder contactar amb ell, després d'un incident en el qual “va ser torturat, insultat i li van trepitjar la roba” per haver parlat amb la seva mare. El 7 de juliol de 2021, **Mohamed Hassanna Ahmed Salem Bureal**, que compleix la seva condemna en la presó de Ait Melloul, a Agadir, al sud del Marroc, va entrar en vaga de fam per cinquena vegada des de desembre de 2020, per a protestar per les seves condicions de detenció, la vulneració del dret a l'atenció mèdica i les seves indignes condicions de reclusió, que inclouen malnutrició i no disposar de mantes ni matalàs per a dormir.

EL CAS DEL PRESONER YAHYA MOHAMED EL HAFED AAZA

El 18 de novembre de 2020 la família i l'advocat del presoner sahrauí **Yahya Mohamed el Hafed Aaza**, membre de la delegació de l'Associació Marroquina de Drets Humans (AMDH) i de l'assemblea constitutiva del Col·lectiu de Defensors i Defensores de Drets Humans (CODESA), anunciaven que havien perdut contacte amb ell uns dies abans, quan l'havien traslladat des de la seva cel·la en la presó de Bouzairkarn, amb l'excusa que el pres amb el qual compartia cel·la havia donat positiu en la prova de COVID-19⁷². Yahya Mohamed el Hafed Aaza va ser condemnat el 2008 a 15 anys de presó per ser considerat l'organitzador d'una manifestació en la qual un policia marroquí va resultar mort, a pesar que l'activista va declarar que no era present en la mobilització, ni en el lloc del succés. La defensa va revelar que les proves utilitzades en contra

71. Cantabria por el Sàhara (15/12/2020). 'La prisión de Tiflet2 un infierno para el preso político saharauí el Bachir Khadda'. <https://cantabriaporelsahara.com/prision-de-tiflet2-un-infierno-khadda/>

72. FrontLine Defenders (18/11/2020). 'Se desconoce el paradero del defensor de Derechos Humanos encarcelado Yahya Mohamed el Hafed Aaza'. <https://www.frontlinedefenders.org/es/case/whereabouts-imprisoned-human-rights-defender-yahya-mohamed-el-hafed-aaza-unknown>

seva van ser obtingudes sota tortura i que no van ser respectades les degudes garanties processals, incloent el dret a presentar proves de la seva innocència. El pres ha romàs durant gran part de la seva condemna en règim d'aïllament i en condicions d'amuntegament i falta d'higiene, malgrat estar afligit de reumatisme, asma, anèmia i altres malalties que es veuen empitjorades pel tracte indigne que sofreix a la presó, que vulnera els estàndards internacionals de drets humans. Després de gairebé dos mesos desaparegut, Aazza va poder trucar a la seva família per a informar que estava detingut a la presó de Bouzarkarn, al sud del Marroc⁷³.

Aazza va entrar en vaga de fam el 3 de juliol de 2021 per a protestar pel seu trasllat i per la deterioració de les ja miserables condicions de detenció i el maltractament que sofreix a la presó⁷⁴.

LLIBERTAT D'EXPRESSIONI I REUNIÓ PACÍFICA

El Sàhara Occidental ha estat i continua sent escenari de greus violacions del dret a la llibertat d'expressió, a través de la dissolució sistemàtica de qualsevol manifestació, protesta pacífica o fins i tot reunió privada o taller, la detenció arbitrària i criminalització de persones que participen en les mobilitzacions pacífiques i l'assetjament i fustigació a membres d'associacions polítiques, socials, culturals i de drets humans en aquest territori. A aquest context s'afegeix la vigilància massiva de les activitats en línia i les comunicacions de les persones que l'Estat concep com una amenaça. El present informe recull fins a **44 vulneracions del dret a la lliure expressió i a la reunió pacífica** que afectarien, no obstant això, a **més de 70 persones participants** de diferents protestes pacífiques i altres tipus d'actes, com commemoracions, trobades o tallers.

El gruix de les vulneracions detectades va consistir en la repressió violenta d'actes de protesta i concentracions als carrers de les principals ciutats durant els mesos de novembre i desembre de 2020 i enfront de les cases de la família de presoners polítics en vaga de fam o de les activistes subjectes a arrest domiciliari, espe-

73. Norwegian Support Committee for Western Sahara et al. (03/2021). Cita 61.

74. EFE (27/07/2021). 'Activistas saharauis concluyen huelga de hambre en apoyo a preso Hafed Izza'. <https://www.efo.com/efe/espana/sociedad/activistas-saharauis-concluyen-huelga-de-hambre-en-apoyo-a-presos-hafed-izza/10004-4595571>

cialment, de les germanes Khaya, durant els mesos de febrer i maig. Va ser en aquests mesos quan es va dur a terme, a més, la campanya consistent a onejar banderes sahrauís des de finestres i terrats, que va generar tota una sèrie d'atacs en represàlia a aquesta forma de protesta. Aquest tipus de vulneracions ha afectat de manera recurrent a dones —no per ser una vulneració de gènere, sinó pel paper de lideratge que aquestes tenen en les protestes— i a nois joves. En aquest últim cas, com es ressalta en la secció sobre vulneracions a menors d'edat, es fabriquen càrrecs, com el llançament de pedres, d'acord amb l'estereotip de perillositat social associat als homes joves en les societats patriarcals.

En termes concrets, destaquen episodis com la dissolució d'una manifestació —el 12 de novembre de 2020—, en la qual els agents van colpejar a les assistents **Annayat Akhnebila, Fatemtou El-Herash, Hadham Azrekinat, Mkboula Hammad, Mahfuda Lekfire i Salha Boutenguiza** i la repressió a l'acte de commemoració organitzat el 25 de desembre de 2020 per familiars de 15 joves sahrauís que van desaparèixer en estranyes circumstàncies el desembre de 2005⁷⁵, fa ja 16 anys. També l'atac a una protesta del Sindicat d'Estudiants i graduats en Bojador, el 21 de desembre de 2020, que va provocar tres ferits de diversa consideració i la intervenció policial contra una concentració de la Coordinadora d'Aturats Sahrauís al febrer, en la qual van ser detinguts tres participants.

El 14 de juliol de 2021, un grup d'agents va assaltar amb pals a treballadors sahrauís de la mina de fosfat de PhosBoucraa —pròxima a Al-Aaiun— en el marc d'una protesta per les condicions de treball discriminatòries. Dies després, el 26 de juliol de 2021, les forces de seguretat van agredir amb porres, cops de puny i puntades a un grup de dones sahrauís enfront de la casa de les Khaya, on romanien concentrades en solidaritat amb Sultana i la seva germana Luaara i van arrossegat a ambdues, que havien sortit a rebre a les activistes, de nou a l'interior de la casa. Una de les últimes vulneracions a la llibertat d'expressió recollides és el desallotjament d'un taller de capacitació sobre lideratge en la societat civil i documentació, informació i protecció

75. Solana Mayayo, Adrián (18/02/2016). 'LOS QUINCE DE BOJADOR'. Gara. https://www.naiz.eus/es/hemeroteca/gara/editions/2016-02-18/hemeroteca_articulos/los-quince-de-bojador

de drets humans, organitzat per Équipe Média. Al voltant de les sis de la tarda del passat 10 d'octubre, dos cotxes de la policia marroquina es van presentar en el domicili on se celebrava el taller per a impedir-ho, insultant i ordenant als participants al fet que marxessin i amenaçant de mort i amb detenir a les persones que hi havia dins de la casa si no ho feien⁷⁶. A les dues del matí, mentre les persones participants sortien de la casa per a dirigir-se als seus domicilis, van ser novament amenaçades amb una detenció. A més, els agents van amenaçar amb violar a les tres dones que eren presents.

DRET A LA INFORMACIÓ I LLIBERTAT DE PREMSA

El Territori Ocupat del Sàhara Occidental ha estat considerat durant dècades un “forat negre informatiu” a causa de l'estricta mur de silenci que el Regne del Marroc imposa contra la llibertat de premsa, la qual cosa converteix al periodisme en una professió exercida en la clandestinitat. De fet, l'article 267-5 91, introduït en el Codi Penal marroquí el 2016, criminalitza qualsevol expressió que pugui constituir una amenaça a la integritat territorial del Regne, que, en el sistema judicial marroquí, inclou el Territori Ocupat del Sàhara Occidental. Aquest article implica que els periodistes que desafien l'estatus legal del Sàhara Occidental poden enfrontar-se a la suspensió i el bloqueig dels mitjans de comunicació i a penes de presó de 6 mesos a 2 anys de presó i/o a una multa de 20.000 a 200.000 dirhams.

El mateix article estableix que les penes poden augmentar de dos a cinc anys de presó i una multa de 50.000 a 500.000 dirhams, “si els actes esmentats es cometien mitjançant declaracions realitzades en reunions o llocs públics, cartells, o mitjançant la distribució de fulletons o qualsevol altre mitjà imprès o electrònic⁷⁷”.

Aquestes disposicions del Codi Penal no s'han introduït per casualitat. De fet, anul·len els avanços realitzats en el Codi de la Premsa, dificultant el treball dels periodistes i restringint a qualsevol que qüestionari la religió, la monarquia o el conflicte del Sàhara Occidental.

76. Federació Internacional pels Derechos Humanos (14/10/2021). 'Marruecos/Sàhara Occidental: Restricciones a la libertad de reunión de periodistas y personas defensoras'. <https://www.fidh.org/es/temas/defensoras-de-derechos-humanos/marruecos-sahara-occidental-restricciones-a-la-libertad-de-reunion-de>

77. Codi penal marroquí (versió 05/07/2018). Article 267-59.

Aquest blindatge mediàtic s'exerceix, segons un informe de l'ONG Reporters Sense Fronteres publicat el 2019⁷⁸, “castigant de manera implacable l'exercici del periodisme local al Sàhara Occidental i bloquejant l'accés dels mitjans estrangers” i mitjançant “tortures, detencions, maltractaments, persecucions, assetjament, calúmnies, difamacions, sabotatges tecnològics i inflades penes de presó en condicions deplorables que constitueixen el dia a dia dels periodistes sahrauís”. No per casualitat, el Regne del Marroc va ocupar —el 2021— el lloc 136 de 180 països en la Classificació Mundial de Llibertat de Premsa que publica amb caràcter anual aquesta ONG⁷⁹. Una situació a la qual contribueix, també, l'expulsió de premsa internacional d'aquest territori, el desinterès general de la premsa europea respecte a les vulneracions de drets humans que allí succeeixen i la dificultat de contrastar informacions i de prioritzar el rigor en un context d'aquestes característiques.

L'atac a la llibertat de premsa té com a principals objectius a mitjans com Équipe Média, format per una trentena de periodistes i videoactivistes, RASD TV, Nushatta Foundation for Média and Human Right, Smara News o Al Gargarat —molts dels membres del qual són assetjats, amenaçats i detinguts o han passat per la presó—, però també bloguers i blogueres. A la vegada, es denuncia que les agències de notícies sahrauís i el Bentili Media Center Bentili han estat objecte de ciberatacs.

Un dels embats més durs contra el dret a la informació va ser l'empresonament, després del violent desallotjament del campament de Gdeim Izik, dels periodistes de RASD TV i Ràdio i de Équipe Média **El Bachir Khadda, Hassan Dah, Abdellahi Lakhfawni i Mohamed Lamin Haddi**. Tots ells continuen denunciant el tracte al qual són sotmesos a la presó, desgranat en un apartat anterior. D'altra banda, **Ahmed Brahim Ettanji**, president de Équipe Média ha estat detingut més de quinze vegades.

En aquest últim any, els atacs a periodistes i activistes de mitjans han continuat tenint lloc de

78. Reporters Sense Fronteres (2019). 'Sàhara Occidental: un desierto para el periodismo'. https://www.rsf-es.org/wp-content/uploads/attachments/2019_SAHARA_OCCIDENTAL_RSF_ES_INFORME.pdf

79. Reporters Sense Fronteres, Classificació mundial de la llibertat de premsa 2021. <https://rsf.org/es/clasificacion>

manera quotidiana i sistemàtica. El novembre de 2020, les forces de seguretat van assaltar les cases dels periodistes d'Équipe Média **Muhammad Huda i Sharif Ibrahim Bakhil** i van assetjar a la bloguera i activista **Hayat Khattari Al-Khalidi**, que denuncia des del seu blog les vulneracions de drets humans contra població sahrauí. La casa d'Al-Khalidi a Al-Aaiun és vigilada permanentment. Durant els mesos de novembre i desembre de 2020, diversos periodistes pertanyents a l'organització de periodistes sahrauís Nushatta també van sofrir intents de segrest i es van veure obligats a amagar-se.

El coordinador d'Équipe Média **Mohamed Mayara** va ser objecte de fustigació i amenaces el 10 d'octubre de 2021, quan oferia un taller formatiu a altres activistes.

Especialment greu va ser la detenció del bloguer i director del mitjà Al Gargarat **Essabi Yahdih**, la matinada del 27 de maig de 2021 en La Marsa a 25 km d'Al-Aaiun, acusat d'haver fotografiat unes instal·lacions militars. Yahdih assegura que va rebre insults i amenaces de mort i de violació per part de la policia. El periodista va ser condemnat a dos anys de presó pel Tribunal d'Apel·lació en un judici sense garanties i sense accés a un advocat, segons exposa Équipe Média, i es troba des de fa set mesos complint pena en la presó d'Smara⁸⁰.

DESPLAÇAMENT FORÇAT I DESPULLA DE TERRES

Équipe Média denunciava, al setembre de 2021, l'acaparament de terres tribals anomenades "grayer"⁸¹, amb accés a pous d'aigua i vegetació en les quals s'aixequen algunes construccions i haimes que fins i tot daten d'abans de la colonització espanyola. Aquestes terres, que es transmeten de pares a fills i on es conserva la manera de vida tradicional del poble sahrauí, han acollit en els últims anys a famílies que optaven per fugir del confinament a les ciutats i de la repressió, les amenaces i la intimidació que, com es recull en l'esmentat informe de Carlos Díaz Bodoque, es van tornar especialment virulentes durant el període de restriccions sanitàries degudes a la incidència del COVID 19.

80. Facebook Équipe Média (20/10/2021). Sáhara Occidental ocupado: el periodista encarcelado Essabi Yahdih se encuentra en huelga de hambre. <https://fb.watch/8-hIvd2WU/>

81. Facebook Équipe Média (30/09/2021). Vídeo de la confiscación de tierras y la destrucción de casas en un "grayer" en Gdeim Izik. https://fb.watch/8pBeGh_YBj/

El 18 de setembre de 2021 van ser derruïts uns 100 habitatges i haimes sahrauís en un *grayer* pròxim a Gdeim Izik, al oest d'Al-Aaiun. Dies més tard, el 22 de setembre de 2020, la policia marroquina va desallotjar a sis famílies sahrauís que vivien en una altra d'aquestes zones, en el sud-oest d'Al-Aaiun, i va demolir els habitatges. Dos de les famílies van sofrir, a més, violència policial i van ser denunciades per resistir-se a la destrucció de les seves llars, dels quals en molts casos no posseeixen documents escrits que acreditin la propietat, la qual cosa dificulta el poder reclamar les seves terres. Aquests casos se sumen a la dinàmica d'ocupació de terres, intimidació i pressió als seus habitants perquè les abandonin, cedeixin o vinguin a agències de l'Estat o a empreses. El resultat d'aquesta mena de vulneracions de drets civils i econòmics va ser, en molts casos, el desplaçament forçat dels seus habitants a altres llocs o a les principals ciutats.

VULNERACIONS GREUS DELS DRETS DE PERSONES MENORS D'EDAT

Human Rights Watch parla —en un informe publicat el 2016— d'una situació de "abús global de la detenció arbitrària de menors"⁸², una dinàmica que defineix, de manera fidedigna la situació en els Territoris Ocupats del Sàhara Occidental, especialment respecte als drets dels homes adolescents, que són **objecte de 17 dels 20 casos de vulneracions a menors d'edat** recollits per a aquest informe, en la seva immensa majoria detencions arbitràries. D'altra banda, l'estudi de Nacions Unides "Children deprived of liberty", publicat el 2019, assenyala que "el 94% dels menors empresonats de manera preventiva o en compliment de la seva pena en context de conflicte armat o seguretat nacional, són nois"⁸³. Aquest fenomen no és casual, sinó que —més enllà de les raons ètniques o culturals, polítiques i d'estatus socioeconòmic per les quals són perseguits— es relaciona també amb la criminalització del fet juvenil, associat a la irreverència, l'inconformisme i la rebel·lia⁸⁴ i amb

82. Human Rights Watch (2016), Informe "NIÑOS ENTRE REJAS. El abuso global de la detención de menores": https://www.hrw.org/sites/default/files/supporting_resources/ninos_entre_rejas_0.pdf

83. Novak, Manfred (2019). 'UN Global Study on Children Deprived of Liberty'. Naciones Unidas. <https://omnibook.com/global-study-2019/liberty/page-001.html>

84. VVAA (2014), *Rebels amb causa. Manifest juvenil contra el poder adult*. (Manresa, Ed. Tigre de paper)

Destrucció dels habitatges d'un 'grayer' al setembre de 2020
Font: Équipe Média

la construcció de la masculinitat en les societats patriarcals, que assenyalava als homes joves com a subjectes potencialment perillosos⁸⁵.

L'esmentat estudi, també apunta al fet que els menors són detinguts a una edat cada vegada més primerenca i privats de llibertat per períodes cada vegada més prolongats, la qual cosa genera costos personals incalculables en forma d'impacte nociu en el seu desenvolupament físic i psicològic i en la seva salut, sovint a més empresonats en presons de persones adultes, en condicions indignes i inhumanes i subjectes a un major risc de sofrir violència, tortures, tracte cruel i degradant i abusos sexuals⁸⁶.

Al Sàhara Occidental, els propis defensors i defensores sahrauís denuncien, des de fa dècades, la recurrència de vulneracions com la detenció, l'interrogatori i el maltractament i fins i tot tortura de joves i menors sahrauís per a després deixar-los en llibertat sense passar a disposició judicial. També Amnistia Internacional va documentar, en l'esmentat informe "L'ombra de la impunitat. Tortura al Marroc i Sàhara Occidental", publicat el 2015, alguns casos en els quals es van practicar tortures i maltractaments —incloent descàrregues elèctriques— per a obligar a menors sahrauís a auto incriminar-se, sense permetre'ls a més la comunicació amb advocats

i tutors legals, contravenint l'article 460 del Codi Penal marroquí⁸⁷. Alguns denunciants sostenien també que els policies els havien retingut en els seus vehicles sense detenir-los formalment i que els havien sotmès a cops, amenaces i insults abans de deixar-los anar.

Pel que respecta a aquest últim any, resulta especialment flagrant la campanya d'assenyalament i repressió durant les mobilitzacions de tardor de 2020, que va portar a la detenció de 9 menors d'edat, entre ells una nena de 12 anys que va ser detinguda per la policia el 16 de novembre de 2020 a la seva escola d'Al-Aaiun, per portar una bandera sahrauí cosida al seu uniforme escolar. La petita va ser retinguda durant cinc hores en dependències policials i sotmesa a violència física i psicològica. Aquest cas, revesteix d'una gravetat extrema considerant l'edat de la persona afectada i les característiques de la vulneració. Molt greus són, també, les detencions i interrogatori amb agressió física d'altres tres nens el 14 de gener de 2021, a la ciutat de Smara.

La vulneració més recent afecta, al seu torn, a la víctima més jove. El 22 d'agost de 2021, la família Khaya va denunciar que el nét de Luaara Khaya, de 4 anys, va ser agredit físicament i ferit al cap durant un assalt al domicili de les activistes.

85. Whitzman, Carolyn (2008). 'The Handbook of Community Safety Gender and Violence Prevention: Practical Planning Tools'. Routledge.

86. Novak, Manfred (2019). Cita 78.

87. Amnesty International (2015). Cita 47.

VIOLÈNCIA SEXUAL I VULNERACIONS DELS DRETS HUMANS DE LES DONES

La recurrència absoluta de la violència sexual com a eina de càstig i persecució política contra activistes i persones defensores ha estat una constant al llarg del conflicte al Sàhara Occidental. L'any transcorregut des del 13 de novembre de 2020 no ha estat una excepció. En l'informe **es recullen 9 denúncies relacionades amb amenaces de violació, assetjament, abús i agressió sexual**, amb dos casos confirmats de violació per part de les forces de seguretat. Aquest tipus de vulneracions afecten tant homes, com a dones —sense dades sobre la incidència en persones LGTBI+— encara que es manifesten de manera diferent en funció del gènere. En aquest sentit, almenys tres homes —el periodista **Essabi Yahdih** i els activistes **Ali Saduni** i **Nourdin Ergaibi**— van denunciar haver estat objecte d'amenaces de violació durant la seva detenció, mentre que tres dones activistes que participaven en un taller formatiu reporten, també haver sofert amenaces del mateix tipus. S'han documentat, també, abusos sexuals a dones defensores, com el ja relatat en la secció de vulneracions a la llibertat de moviment i circulació contra 11 activistes que pretenien agafar un taxi per a visitar a Sultana Khaya a Bojador. Que la policia emprés contra elles com a mètode els tocaments i pessics en pits i genitals, constitueix un cas clar d'abús sexual i una vulneració amb un biaix de gènere objectiu i greu. També en l'assalt a la casa de Mina Baali, el 9 de maig de 2021, va tenir lloc un cas d'assetjament sexual, en immobilitzar agents de policia de gènere masculí a l'activista **Embarka Alina Baali** per a retirar-li el telèfon que amagava en el seu sostenidor.

Però, sens dubte, el salt qualitatiu que ha travessat totes les línies vermelles són les denúncies els reiterades d'abús sexual, agressió i violació de membres de les forces de seguretat i grups parapolicials a les germanes **Sultana i Luaara Khaya**. Malgrat la tèbia reacció que ha despertat entre els qui són responsables de la protecció de la població civil sahrauí, la violació està recollida com a vulneració dels Drets Humans de les dones en la CEDAW i és considerada un crim de guerra quan es perpetra contra població protegida en la IV Convenció de Ginebra i en l'Estatut de Roma del Tribunal Penal Internacional.

Encara que aquesta situació no és nova, ni exclusiva, doncs els testimoniatges que les dones activistes ofereixen de manera anònima sempre han inclòs relats de violència sexual en comissaries i presons⁸⁸, aquesta és una de les escasses vegades en què la denúncia per agressió sexual a les mans d'agents de l'Estat es fa pública i transcendeix a nivell internacional, desafiant el mur de silenci i l'estigma que pesa sobre els qui són víctimes d'aquesta mena d'actes. La gravetat d'aquesta vulneració radica no sols en el propi fet, sinó en el context d'impunitat general envers la violència sexual i la violència de gènere en què succeeix. Al Sàhara Occidental, els mecanismes institucionals per a prevenir, investigar i sancionar casos de violència sexual i de violència contra les dones són escassos i insuficients i, en el cas dels qui són agredides sexualment per funcionaris públics, les mesures de protecció i l'accés a la justícia són gairebé inexistents⁸⁹, com deixa entreveure un informe de CEAR sobre violència de gènere en el Regne del Marroc publicat el 2020.

Això succeeix perquè el sistema de subordinació de gènere, l'ocupació política, militar i econòmica del Sàhara Occidental i la ideologia neoliberal dominant en el Regne del Marroc són estructures amb un caràcter mútuament constitutiu. Així, la repressió de l'Estat contra l'activisme sahrauí, com a Estat patriarcal, impacta amb més força en els subjectes que ja de per si mateix estan vulnerabilitzats per les jerarquies de gènere, que no poden separar-se de les estructures de poder, desigualtat i discriminació simbòlica vinculades al context d'ocupació i que exposa a les sahrauís a haver de confrontar la violència en dos fronts inseparables: com a membres de la comunitat ètnica assenyalada i perseguida i com a dones. Així, com exposen investigadores en gènere i conflicte com Cynthia Enloe, Simona Sharoni, Maria Vilellas o Irantzu Mendia, el domini militar i l'ocupació s'expressen, també, mitjançant el control, la regulació i violència contra els cossos de les dones. La violència sexual contra dones i homes concrets esdevé, doncs, un mecanisme repressiu per a

88. Mendia Azkue, Irantzu y Guzman Orellana, Gloria (2016). 'En tierra ocupada. Memoria y resistencias de las mujeres en el Sàhara Occidental'. Hegoa, UPV.

89. Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (2018). 'Marruecos: Situación de Las Mujeres Víctimas de Violencia de Género en Marruecos'. <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2020/06/Grupo-de-Riesgo-Marruecos-Mujeres-2018.pdf>

destruir a la comunitat que és objecte d'ella. És en aquest mateix sentit, també, que es destaca la tàctica utilitzada per a minar l'honor de l'ex pressa **Mahfouda Lefkire**, a la qual les forces de seguretat, de complicitat amb alguns mitjans, van acusar d'adulteri el 2019.

Pel que respecta als drets de les dones sahrauís, en general, més enllà de la violència sexual, històricament aquestes han enfrontat la violència de l'Estat marroquí en les seves diferents formes: segrestos, desaparicions forçades, detencions arbitràries, empresonament, tortura, violència sexual, amenaces, persecució, intimidació, assetjament, ingerències al domicili, pallisses, restricció de la llibertat de moviment, associació, expressió i manifestació⁹⁰. Però també han sofert de manera específica vulneracions dels drets econòmics, socials i culturals com un accés problemàtic al mercat laboral, a l'educació i a la salut i la salut sexual i reproductiva⁹¹.

Més concretament, enguany han tingut lloc diverses vulneracions dels drets humans de les dones, facilitades, també, per un replegament cap a l'espai privat arran de la pandèmia i de l'augment de les ingerències domiciliàries irregulars a cases d'activistes, és a dir, de la irrupció constant de les forces de seguretat en l'espai privat, que ha exposat a dones i nenes —familiars d'activistes i persones defensores— a patir de forma més recurrent la violència que es dona en l'espai públic, que sovint és també el polític.

A més, s'han denunciat vulneracions com la separació forçada de presoneres dels seus fills i filles a través de la prohibició de visites i l'obstaculització o impediment d'almenys dues cerimònies de noces, la qual cosa podria constituir una altra vulneració de la Convenció per l'Eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW).

90. Mendia Azkue, Irantzu y Guzman Orellana, Gloria (2016). Cita 83.

91. Ogando, Miren y otras (2018). Informe 'Una brecha en el muro'. Amigos y Amigas de la RASD de Araba. https://issuu.com/saharaaskea/docs/unabrechaenelmuro_informe_desc2018

Conclusions i recomanacions

Globalment, l'oposició del Regne del Marroc per a posar en marxa un mecanisme independent i fiable de seguiment i denúncia de les violacions dels drets humans alimenta el context d'impunitat al qual s'enfronta la població sahrauí, especialment les persones defensores de drets humans, periodistes i presos polítics.

A més, durant aquest any s'han produït actes sistemàtics de vulneració dels articles 27, 31, 32, 33, 49, 53, 76 i 85(4) de la IV Convenció de Ginebra, relativa a la Protecció de Civils en temps de guerra. Alhora, s'ha agreujat la situació de falta d'accés a serveis bàsics i tracte inhumà i degradant als presoners sahrauís, que ja era seriosament compromesa arran de la pandèmia.

Considerant que el Sàhara Occidental és l'únic territori no autònom que no té una Potència administradora que rendeixi comptes al Secretari General d'acord amb l'article 73 e/ de la Carta, l'ONU i els seus Estats membres tenen una responsabilitat principal sobre el poble del Sàhara Occidental.

De la mateixa manera, la Unió Africana i els seus Estats membres tenen també la responsabilitat d'aplicar les disposicions de l'Acta Constitutiva de la Unió Africana.

Espanya continua tenint formalment un mandat de potència administradora sobre el Sàhara Occidental segons el dret internacional, malgrat haver intentat cedir irregularment el territori no autònom al Regne del Marroc i a Mauritània en els Acords Tripartits de Madrid de 1975.

Adicionalment, es detecta que:

- » La situació d'hostilitats armades s'ha utilitzat per a securititzar encara més la vida quotidiana de la població sahrauí, especialment de la població nòmada de les zones desèrtiques i es reporten fets susceptibles de ser considerats violacions greus del dret humanitari, com els atacs aeris a població civil, el desplaçament forçat de població o la despulla de mitjans de supervivència a través de la massacre de bestiar, dromedaris, etc.
- » En contextos urbans, es reporta una vulneració de drets humans cada dos dies durant l'últim any, després de la ruptura del cessament al foc de 1991 el passat mes de novembre de 2020. Tot això, en un context d'afectació prèvia de drets civils i polítics, aprofitant les mesures restrictives per la pandèmia del COVID 19. Aquestes mesures són utilitzades de manera instrumental més enllà del seu objectiu sanitari, des de març de 2020, per a reduir al mínim la presència d'activistes sahrauís i de les seves demandes polítiques en l'espai públic.
- » Noves formes de protesta massives i campanyes adaptades al context de restriccions, com la d'onejar banderes sahrauís des del domicili, han donat lloc a formes de vulneració i repressió específiques del context i amb especial impacte en l'àmbit privat, com l'abús reiterat de l'arrest domiciliari sense ordre judicial o la ingerència il·legal en el domicili, agressió física en l'espai privat i fins i tot assetjament i agressió sexual.
- » Hi ha un equilibri de gènere manifest en les vulneracions de drets humans, en què els homes constitueixen el 61,3% de les persones que han patit aquests impactes i les dones el 38,7%. A més, es compten entre elles 20 persones menors d'edat, que entrarien dins de la protecció addicional de la Convenció Internacional per a la Protecció dels Drets de la Infància, amb la qual cosa les vulneracions serien doblement greus, a l'ésser aquests subjectes d'especial protecció.
- » Es detecta una incidència molt acusada de vulneracions vinculades de forma molt estreta a la repressió del dret a la reunió i protesta pacífica i a la llibertat d'expressió, com la dissolució de protestes mitjançant agressió física i les detencions arbitràries, que juntes constitueixen gairebé dos terços de les vulneracions documentades.
- » S'han recollit prop d'una vintena de denúncies per tortures, a més d'innombrables

relats de tracte degradant i inhumà, com la pràctica d'abandonar activistes en zones remotes després de sotmetre'ls a violència física i psicològica. Aquestes denúncies de vulneracions greus del Pacte Internacional pels Drets Civils i Polítics no estan podent ser vehiculades a través d'institucions destinades a això, amb el que el marc d'impunitat per als seus autors persisteix. Tot això, malgrat el nou Mecanisme Nacional per a la Prevenció de la Tortura, que el Marroc va crear en 2018 i la implementació de la qual és actualment finançada, en un 95%, pel Consell d'Europa.

- » En aquest últim any, s'han produït diversos episodis greus i especialment preocupants d'ús de la violència sexual com a arma de repressió per part de funcionaris marroquins, tant a dones com a homes, en contextos d'ingerència en domicili, detenció i presó. Aquestes han consistit, sobretot, en amenaces de violació en el cas dels homes i en assetjament, abús i agressió sexual en el cas de les dones. Aquests actes constitueixen una vulneració greu dels drets de les dones recollits en la Convenció de les Dones i en la seva recomanació general número 30, aplicable a contextos de conflicte i ocupació. Especialment flagrant són l'agressió sexual a l'activista Sultana Khaya i la violació de la seva germana Luaara Khaya, ocorregudes en la matinada del 12 de maig de 2021. Aquests actes són susceptibles de constituir, sota la protecció de la IV Convenció de Ginebra, crims de guerra. Es valora que el context general de repressió i violència pot generar, al seu torn, impactes en la situació quotidiana de seguretat de les dones, empitjorant encara més l'accés a l'espai públic i polític, ja restringit per la subordinació de gènere existent, amb les seves especificitats particulars. Així mateix, es reflecteix, també, en una afectació del dret de les dones a la vida familiar, a un estàndard de vida adequat i a l'accés a serveis socials essencials per al seu benestar, com l'accés a la salut i, específicament, a la salut sexual i reproductiva o l'accés a serveis d'atenció i acompanyament en situació de violència de gènere.

PER TOT AIXÒ, EN EL PRESENT INFORME ES PRESENTEN LES SEGÜENTS RECOMANACIONS

A NACIONS UNIDES

- » En absència d'una Potència administradora, el **Secretari General** de l'ONU recopilarà la informació estadística i de qualsevol altra naturalesa tècnica que versis sobre les condicions econòmiques, socials i educatives del Territori.
- » En absència d'un mecanisme independent i creïble que garanteixi el ple respecte dels drets humans al Sàhara Occidental, el **Secretari General** de l'ONU haurà de donar un espai significatiu en el seu informe al Consell de Seguretat de l'ONU a la violació del dret internacional, el dret internacional humanitari i els drets humans (inclosos els avisos i declaracions publicats pels procediments especials del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides) al Sàhara Occidental.
- » La **Representant Especial del Secretari General sobre Violència Sexual en conflicte (SRS-G-SVC)** ha d'investigar i denunciar les agressions i la violència sexual que sofreix la població protegida i, especialment, les dones activistes en aquest territori.
- » L'**Assemblea General** de l'ONU ha d'assumir les seves responsabilitats jurídiques i polítiques per a accelerar la descolonització del Sàhara Occidental, de conformitat amb les seves resolucions 1514 (XV), 1956 (XVIII), 2229 (XXI) i 34/37.
- » El **Comitè Especial encarregat d'examinar la situació respecte a l'aplicació de la Declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials** enviarà urgentment una visita al territori no autònom del Sàhara Occidental i informará l'Assemblea General de l'ONU sobre la situació actual del poble sahrauí.
- » En lloc d'encoratjar de manera estèril a les parts a mantenir i prioritzar els seus respectius esforços per a millorar la promoció i protecció dels drets humans al Sàhara Occidental, el **Consell de Seguretat** de l'ONU haurà d'incloure un capítol sobre drets humans, així com un capítol sobre l'Estat de Dret, en el mandat de la MINURSO.

- » La **MINURSO**, en el marc del seu mandat de control de l'alto-el-foc, ha de protegir la població civil en les zones més pròximes al desenvolupament de les hostilitats.
- » A més, la **MINURSO** ha de prendre urgentment el control de la zona d'amortiment al sud del Sàhara Occidental i garantir que es mantingui desmilitaritzada.
- » L'**Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans** ha d'aplicar els compromisos contrets en la Cimera Humanitària Mundial (Istanbul, maig de 2016) en relació amb la situació del Sàhara Occidental; en particular, a pronunciar-se i condemnar sistemàticament les violacions greus del Dret Internacional Humanitari i les violacions i abusos greus del Dret Internacional dels Drets Humans i a prendre mesures concretes per a garantir la responsabilitat dels autors quan aquests actes constitueixin crims en virtut del dret internacional, així com a supervisar i informar sobre l'impacte del conflicte armat en els treballadors i les instal·lacions humanitàries i d'atenció sanitària, així com en altres defensors dels drets humans amb vista a garantir el gaudi dels drets humans, com a part del seu informe general sobre les violacions del dret internacional humanitari.
- » L'**Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans** ha d'enviar immediatament una missió d'observació al Sàhara Occidental.
- » El **Consell de Drets Humans de l'ONU** ha de complir amb la sol·licitud que li va fer l'Assemblea General en la resolució titulada "Realització universal del dret dels pobles a l'autodeterminació" i prestar especial atenció a les violacions dels drets humans, especialment del dret a l'autodeterminació, resultants de la intervenció, agressió o ocupació militar estrangera. En particular, ha de considerar la creació d'un mandat de Relator Especial sobre la situació al Sàhara Occidental ocupat, amb la finalitat de protegir eficaçment els drets dels grups de població especialment vulnerables o protegits, com les dones i la infància i adolescència.

A LA UNIÓ AFRICANA I ALS SEUS ESTATS MEMBRES

- » Respectar i aplicar els Objectius i Principis consagrats en l'Acta Constitutiva en relació amb l'ocupació militar il·legal de la República Àrab Sahrauí Democràtica; en particular els establerts en els articles 3 (b), 3 (f), 3 (h), 4 (a) i 4 (b).
- » Aplicar les decisions adoptades pel Consell de Pau i Seguretat en relació amb l'ocupació militar il·legal de la República Àrab Sahrauí Democràtica.
- » Evitar l'obertura de consolats il·legals o altres representacions diplomàtiques i econòmiques en la República Àrab Sahrauí Democràtica il·legalment ocupada i tancar els ja oberts. .

A LA UNIÓ EUROPEA I ELS SEUS ESTATS MEMBRES

- » Aplicar el principi de no reconeixement i no assistència als actes il·líicits internacionals en el cas de l'ocupació militar il·legal del Territori No Autònom del Sàhara Occidental per part del Regne del Marroc.
- » Evitar qualsevol acte de suport a l'explotació il·legal i al saqueig dels recursos naturals del Sàhara Occidental sobre els quals el poble sahrauí exerceix una sobirania permanent.
- » Aplicar el Reglament (UE) 2020/1998 del Consell, de 7 de desembre de 2020, relatiu a les mesures restrictives contra les violacions greus dels drets humans i els abusos en les seves relacions amb el Regne del Marroc, en relació amb l'ocupació militar il·legal del Territori No Autònom del Sàhara Occidental.
- » Garantir que el finançament públic de la UE a institucions com el Mecanisme Nacional Marroquí de Prevenció de la Tortura estigui condicionada a la seva aplicació real i supervisar els seus resultats. .

AL COMITÉ INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA Y LAS ALTAS PARTES CONTRATANTES DE LOS CONVENIOS DE GINEBRA DE 1949

- » S'ha de permetre al CICR visitar i assistir a les persones protegides, de conformitat amb les disposicions pertinents del Quart Conveni de Ginebra de 1949.
- » Totes les Altes Parts Contractants de la Quarta Convenció de Ginebra de 1949 hauran de complir amb la seva obligació imperativa consagrada en l'article 1 i garantir el respecte de la Convenció al Sàhara Occidental.

A FRANÇA I ELS ESTATS UNITS

- » Suspendre immediatament tots els lliuraments al Regne del Marroc d'equip militar i armament que pugui ser utilitzat en el territori no autònom del Sàhara Occidental il·legalment ocupat i congelar tota la cooperació militar amb el Regne del Marroc.
- » Incloure en el mandat de la MINURSO un capítol sobre drets humans, així com un capítol sobre l'Estat de Dret.

A L'ESTAT ESPANYOL

- » El Govern d'Espanya ha de reconèixer d'una vegada la seva responsabilitat en la descolonització del Territori No Autònom del Sàhara Occidental i ha de participar de manera efectiva en la cerca d'una solució política que posi fi a l'ocupació militar il·legal del Sàhara Occidental i permeti al poble sahrauí exercir lliurement el seu dret inalienable a l'autodeterminació i a la independència, d'acord amb el principi i els propòsits de la Carta de l'ONU i de l'Assemblea General de l'ONU 1514 (XV).

NOVACT

acaps

www.westernsaharareports.com